

GEMİ MÜHENDİSLİĞİ DAVRANIŞ KURALLARI ÜZERİNE

Şubat - 2015

İnsanları **yasa** ve **ceza** ile yönetirseniz, onlar belki bir daha yanlış yapmayacaklar, ama **şeref** ve **utanma** duygularına da sahip olmayacaklardır. İnsanları **erdemle** ve **ahlak** kuralları ile yönetirseniz, o zaman hem şeref ve utanma duygusuna sahip olacaklar, hem de **doğruyu** yapmak için çaba harcayacaklardır.

Konfiçyus

İçindekiler:

Giriş	1
İnsan Davranışları ve Kurallar	3
Ahlak kuralları	5
Din kuralları	7
Örf ve adetler	7
Hukuk kuralları	8
Etik ve Etik-Ahlak İlişkisi	11
Etik Sözcüğünün Kökeni ve Anlamı	12
Etik-Ahlak İlişkisi	14
Etik Neden Gereklidir?	15
“Etik Problem” Nedir?	17
Kişi Eyleminin Değerlendirilmesi	17
Meslek Etiği	18
Meslek Hayatında Etik ve Etik Dışı Konular	20
Meslek Hayatında Etik İlkeler	20
Doğruluk	21
Yasallık	22
Yeterlik	22
Mesleğe Bağlılık	22
Adalet	23
Eşitlik	23
Tarafsızlık	23
Yasa dışı emirlere karşı direnme	24
Sorumluluk	24
Güvenirlilik	24
İnsan hakları	24
Hümanizm	24
Bağlılık	25
Hukukun üstünlüğü	25
Sevgi	25
Saygı	25
Hoşgörü	25
Laiklik	26
Tutumluluk	26
Demokrasi	26
Olumlu insan ilişkileri	26
Açıklık	26
Hak ve özgürlükler	27
Emeğin hakkını verme	27

<i>Etik Dışı Davranışlar</i>	<i>27</i>
Ayrımcılık	27
Kayırma	27
Rüşvet	28
Yıldıрма-Korkutma	28
Sömürü (İstismar)	28
İhmal	28
Bencillik	28
Yaranma-dalkavukluk	28
Yolsuzluk	29
Şiddet-baskı-saldırganlık	29
Hakaret ve küfür	29
Bedensel ve cinsel taciz	29
Kötü alışkanlıklar	29
Görev ve yetkinin kötüye kullanımı	30
Dedikodu	30
Zimmet	30
Dogmatik davranış	30
Yobazlık-bağnazlık	30
<i>Mesleki Yozlaşma.....</i>	<i>31</i>
<i>İş Etiğinde Uygun Davranışların Sonuçları.....</i>	<i>32</i>
Mühendis, Mühendislik ve Mühendislik Etiği	33
<i>Mühendis ve Mühendislik</i>	<i>33</i>
<i>Mühendislik Etiği</i>	<i>34</i>
<i>Mühendislik Eğitiminde Etik.....</i>	<i>35</i>
<i>Mühendislik Etiğinin Temel İlkeleri.....</i>	<i>37</i>
TMMOB ve Mühendislik Etiği	49
<i>TMMOB ve Etik</i>	<i>49</i>
<i>TMMOB Mesleki Davranış İlkeleri.....</i>	<i>52</i>
GMO ve Etik	55
<i>Gemi Mühendisliği ve Etik.....</i>	<i>55</i>
<i>Gemi Mühendisliği Etik Kuralları</i>	<i>55</i>
<i>Gemi Mühendisliği Mesleki Davranış Kuralları Yönetmeliği Taslağı.....</i>	<i>59</i>
Kaynakça	67

Giriş

Etik sözcüğü, giderek canlanan ve artan bir ilgi ile son yılların moda sözcükleri arasında yer almaktadır. 2003 yılında yapılan bir ankette, gelişmiş batı toplumu insanının en belirgin kişilik özellikleri şöyle sıralanmıştır:

- Kesin etik değerlere sahip
- Dürüst
- Sorumluluk sahibi
- Kural ve yasalara saygılı
- Diğer yurttaşların haklarına saygılı
- Çalışma şevki olan
- Büyük işler yapma isteği olan
- Dakik

Dikkat edilirse bu sıralamada ilk 5 sırada yer alan özelliklerin hepsi, gündelik yaşamımızda sık sık eksikliklerini hissettiğimiz ve eksikliklerinden yakındığımız değerlerdir ve doğrudan etik ile ilgilidirler. Başka bir deyişle, günümüzde **etik değerler**, gelişmiş ve modern toplumların en ön planda tuttıkları temel nitelikler halini almıştır.

Modern kavramı, -salt araç gereç kullanımının ötesinde- aklın bilgiye dayalı kullanımını etkin kılar. Modern olmada, evrensel olanı önemseme ve dikkate alma, hesap verebilirlik, sorumluluk, bilinçlilik ve farkında oluş gibi öğeler ön plana çıkar ve egemen konum alırlar. Modern olma, yaratıcılık, bilgiye yenilerini ekleyerek geliştirme, geleceği hesaba katma ve öngörude bulunma, pro-aktif olma, sonuçlar hakkında kestirimlerde bulunma, eleştiri yapma ve özeleştiriye bulunma gibi nitelikleri ifade eder. Bunlar, aklın modern kullanımı yoluyla bilgiyi ve teknolojiyi üreten toplumlarda öne çıkan değerlerdir.

Buna karşın, modernist, modernci ya da ya da modernizm yanlıları olarak tanımlananlar, modern olmayı yalnızca görünüşte benimseyen, başkaları

tarafından üretilen modern araç-gereci, işleyişlerini ve işlevlerini yeterince kavramadan, içselleştirmeden salt kullanmayı yeğleyen kör taklitçilerdir.

Bu topluluklar, davranış bakımından ezbere bir tutum içinde, hiyerarşik, yerel ve geleneksel olanı, kısa erimli olanı tercih ederler; etik değerler ve bunların korunmasını isteme konusunda eğitime, aydınlatılmaya ihtiyaçları vardır.

Mühendislik, bilimsel çalışmaların, araştırmaların sonuçlarını toplumun somut ihtiyaçlarını karşılamak üzere teknolojiye ve uygulamaya geçiren çalışmalar bütünü; bir özne olarak mühendis ise insanın evrenle olan ilişkisine aracılık eden ve bilimsel bilgiyi teknolojik bilgiye dönüştüren kişidir. Bir diğer yönden de mühendis, başkalarıyla veya doğayla kurduğu ya da oluşturduğu bütün ilişkiler düzleminde -farkına varsın ya da varmasın- etik eylemlerin ve aynı zamanda buna bağlı etik ilişkilerin de öznesi ve nesnesi konumundadır. İnsan-insan ve insan-dünya ilişkileri, -yaratıcılığı nedeniyle ve yaratıcılığı aracılığıyla- mühendisten ve onun mesleki faaliyetlerinden etkilenir. Bu açıdan her mühendis bir bakıma yerel, kültürel ilişkilerin de bir bileşkesidir.

Mühendisin toplumsal çevresini, içinde bizzat yaşadığı toplum dinamikleri oluştururken; düşünsel çevresini evrensel bilgi bağlamında ulaştığı entellektüel dinamikler, iletişim ve etkileşim içinde olduğu meslektaşları ya da o alanda yetişmesini sağlayan kişiler oluşturmaktadır. Mühendis ya gerçekten evrensel nitelikli bilgileri içselleştirecek ya da yerel kültürel normların etkisiyle geleneksel bilgi kalıplarını kullanmayı sürdürecektir.

Bu çalışma, konuyu ilk mühendislik disiplinlerinden biri olan ve meslek alanının özelliği nedeniyle çok sayıda farklı disiplin ile ilgili ve ilişkili bulunan gemi mühendisliği meslek alanı açısından ele alarak irdelemeyi ve sonuçta “Gemi Mühendisliği Mesleki Davranış Kuralları” başlığı altında toplanacak bir dokümanı tartışmaya açmayı hedeflemektedir.

Bu amaçla önce “kural” kavramı ve onun insan davranışları ile ilişkisi, değişik nitelikteki “kurallar” ve aralarındaki farklılık ve bağlantılar ele alınacak; ahlak kuralları, ahlak-etik ilişkisi, meslek etiği, meslek etiğinin özel bir alanı olarak mühendislik etiği ve TMMOB bünyesinde bu konuda yürütülmüş çalışmalar aktarılacaktır. Çalışmanın son bölümü ise ilk bölümlerde yer verilen bilgi ve değerlendirmeler paralelinde hazırlanmış olan “Gemi Mühendisliği Davranış Kuralları” taslağını içerecektir.

İnsan Davranışları ve Kurallar

İnsan davranışlarının temelinde iki farklı faktör mevcuttur:

1-İstenç (irade) dışı faktörler;

- *Uykudaki davranış ve hareketler, refleksler, öksürme vb. biyolojik süreçlere bağlı olanlar gibi-*

2-İrade ürünü davranışlar.

İrade ürünü olan davranışlarımızın arkasında isteme, akıl yürütme, hesaplama, hedef belirleme, hedefe yönelme, karar verme gibi farklı zihinsel süreçler vardır. Bu arka planın ayrıntılarını bilsek de bilmesek de, farkında olsak da olmasak da bu tür davranışların kendi “ürünümüz” olduğunu, yani isteseydik başka türlü de davranabileceğimizi biliriz. İrademizin ürünü olan bu davranış biçimini “irade dışı” olan diğerinden ayırmak için, buna **eylem** diyoruz.

Başka bir deyişle, kişinin yaşarken yaptığı her davranışı ve aldığı her tutumu, bütün arka planıyla birlikte bir eylemdir. Eylem, amaçlı bir yapma ya da yapmamadır. “Yapma”nın görüntüsü bir **davranış**, “yapmama”nın görüntüsü ise bir **tutum**dur.

Eylemlerimiz irademizin ürünüdür; ama sadece “istek” veya “arzu” değildir. Onların da yönlendirmesiyle ortaya çıkan irade; (1) seçim yapma, (2) hedef belirleme, (3) sebep-sonuç ilişkisi kurma ve (4) karar verme ile birlikte bir bütündür. Bunu şöyle formüle edebiliriz:

- Bir eylemde bulunurken belli bir amacımız veya hedefimiz vardır.
- Buna ulaşmak için belli bir “biçim”de eylemde bulunmayı seçeriz ve bu tercihimizin bizi hedefimize ulaştırmaya yarayacağını düşünürüz.
- Hesaplarız, sebep-sonuç ilişkisi kurarız ve en uygun eylemi gerçekleştirme kararını veririz.

Bu süreç genellikle çok hızlı gerçekleşir ve eğer durup ne olup bittiği üzerinde düşünmezsek, farkına bile varmayız. Bu süreçte yer alan pek çok iç ve dış etmen vardır. Bunların bir bölümü salt maddi ve irade ile ilgisi olmayan etmenlerdir. Aç ve parasız bir adamın, sahibinin başında olmadığı bir simitçi tezgâhından karnını doyurup doyurmamaya karar vermesi örneğinde “açlık” tamamen maddi ve irade dışı bir etmen iken, adamı simite el sürmeme kararına yönlendiren etmen tümüyle iradidir. Bu örnekteki “açlık” olgusu, sonuçta verilen “karar” hangi yönde olursa

olsun, onu etkilemiştir. Adam açlık duygusuna yenik düşmemişse bile, bu kararı, tok olduğu duruma nazaran daha zor vermiştir.

Tercihlerimizi, kararlarımızı ve bu kapsamda **eylemlerimizi** belirleyen ve irademizin -hatta zaman zaman başkalarının iradesinin- ürünü olan bu etmenler, bazen **kural** adını verdiğimiz özel bir biçim alırlar. Kurallar, belli durumlarda ne yapılması gerektiğini söyleyen ifadelerdir. Kural kavramının varlığını, kural düşüncesini, eğitim ve sosyalleşme sürecinde doğallıkla (kendiliğinden) öğreniriz. Dahası, kuralların varlığını **doğal** karşılar; hatta, **zorunlu** olduklarını düşünürüz.

Kurallar genellikle ve çoğunlukla kişinin dışındaki bir “irade” tarafından oluşturulur. Bazen de kuralı bizzat eylemde bulunan kişi koyar.

Kural düşüncesi -istisnalar hariç- tek tek olaylar için değil, benzer bütün olaylar için geçerli olmayı ifade eder. Bir kuraldan söz etmek, sadece **belli** bir olayda **belli** şekilde davranılması gerektiğini söylemek değildir. Özetle, kuralların **genel** olduğu söylenebilir.

Eylemlerin arkasında özgür iradenin varlığından söz ediyorsak, bunun doğal ve kaçınılmaz sonucu olarak bir kuralın var olmasının aynı zamanda bir **sorumluluk düşüncesi** yarattığını söylemeliyiz. Eğer eylemimize yönelik bir kural varsa, kurala aykırı davranışımızın sorumluluğunu taşımakta olduğumuz kuşkusuzdur. Bu sorumluluğun sonucu ise -kurala aykırı olan- eylemimizin ve buna ilişkin kuralın türüne ve içeriğine bağlı olarak kınama, cezalandırma, belli bir olanaktan mahrum bırakma, vicdan azabı, suçluluk duygusu vb. olabilir.

Toplumsal ilişkilerin çeşitliliği ve karmaşıklığına bağlı olarak, çok farklı tür ve sayıda kural vardır. Örneğin ıssız bir adada tek başına yaşayan bir insanın yaşamını yönlendiren kurallar ne kadar basit ve az ise, sosyal ilişkilerin çok gelişmiş ve karmaşılaşmış olduğu bir çevrenin kuralları o denli çok, çeşitli ve çapraşıktır.

Toplumsal yaşam, çeşitli biçim ve içerikte kurala muhatap olmak demektir. İçinde bulunulan toplumun ahlaki yargıları, gelenekleri, siyasal erkin koyduğu kurallar, görgü, meslek, moda kuralları gibi kurallar, din kuralları ve benzerleri, neredeyse insan eylemlerinin her türünü kapsamına alır ve yönlendirmeye çalışır.

Bu kuralları en genel hatlarıyla

- Ahlak kuralları
- Dini kurallar
- Örf ve adetler
- Hukuk kuralları

olarak sınıflandırabiliriz.

Burada, dini kurallar ile örf ve adetler üzerinde kısaca durulacak; hukuk ve ahlak kuralları ise inceleme konumuza giriş olması açısından biraz daha ayrıntılı olarak açıklanmaya çalışılacaktır.

Ahlak kuralları

İnsanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliği **akıl** sahibi olmasıdır. İnsan bu sayede nesne, olgu ve olayları izlemekle kalmaz; karşılaştırma ve bağlantılandırmanın yanısıra “proje”ler de yapar, bu projelere uygun araçlar tasarlar. Doğanın yasa ve kurallarından tamamen bağımsızlaşmasa da kendini tümünden akışa bırakmaz; doğayı değiştirmeye, dönüştürmeye çalışır.

Düşünürler öteden beri, insan aklının iki yönünü birbirinden ayırarak değerlendirmişlerdir. Bunların birincisi, nesne ve olguları seyretmeye, karşılaştırmaya ve bağlantılandırmaya karşılık gelen, **teorik akıl** olarak adlandırılan ve aklın nesne ve olgular hakkında **neye inanılması gerektiği** üzerine düşünce üreten yönüdür. Diğeri ise amaçlar ve hedefler koyan, projeler üreten, amaç ve hedeflere nasıl ulaşılacağını belirleyen; kısaca **ne yapılması gerektiğine** karar veren ve eylemleri yönlendiren **pratik akıldır**.

Pratik akıl -farkında olsak da olmasak da- her eylemimiz öncesinde devreye girer ve “bu durumda ne yapmalıyım?” sorusunu yanıtlayarak eylemimizi yönlendirir. Bu kararın verilmesi, bazı durumlarda pratik aklın sadece **araçsal kullanımı** ile gerçekleşir. Bir kağıt parçasını ikiye ayırmamız gerektiği zaman, bunu elimizle mi yoksa makasla mı yapmamızın doğru olacağı kararı, pratik aklın bu tür kullanımının sonucudur.

Diğer taraftan, herhangi bir konuda nasıl davranmamız gerektiğine karar verirken, pratik aklın farklı bir biçimde daha işlediği durumlar da vardır. Eylemlerin bazı değerler ve normlar türetilerek, bunlar çerçevesinde yönlendirildiği işleyiş biçimine, **pratik aklın ahlaki yönü** diyebiliriz. Ahlaki yargılar bu şekilde ortaya çıkar ve bunlar belli bir durumda nasıl davranmamız gerektiği sorusunun yanıtlanması, kendine özgü bir “iyi” anlayışını temel alır. Ahlaki yargılar ya da ahlak ilke ve kuralları bize “iyi”yi (bazen ‘daha iyi’yi) gerçekleştirmek için hangi yolu izlememiz gerektiğini söyler.

Ahlak sözcüğü iki değişik anlamda kullanılabilir. Uyulmakta olan kuralları ifade eden birincisi, özellikle toplum ya da gruplarla ilgili var olan davranış kurallarına gönderme yapar. Bir toplumun ahlakından söz ederken kast edilen anlam budur.

Ahlak sözcüğü uyulması gereken davranış kuralları için kullanıldığında ise bu kullanım biçimi normatif¹ anlam taşımaktadır. Bir eylem için “ahlaka uygun” derken, “ahlak kurallarına uygun” olması kastedilir. Ama, ahlaka uygun eylem “doğru” uygun olmayan ise “yanlış” olarak nitelenirken, aynı zamanda ahlaki eylemin “iyi”ye, ahlaka aykırı eylemin ise “kötü”ye yönelmiş olduğundan söz edilmektedir. Ahlak kurallarını diğer davranış kurallarından ayıran en önemli yönü, değer yargıları içeren ve **iyiye yönelmiş eylemi talep eden kurallar** olmalarıdır.

Bu noktada ahlak kurallarının kaynağı ve/veya kural koyucusu konusuna da açıklık getirmek gerekmektedir.

Ahlakın doğrudan doğadan ve olgudan kaynaklandığı söylenemez; insan ürünüdür. Doğanın ahlakı (ahlak kuralları) değil, yasaları vardır ve olgular da kendiliğinden değer yaratmazlar. İnsan ürünü olarak ahlakın ayrıca toplumsal yanı da vardır. Ahlak kurallarını içinde doğdumuz toplumda hazır buluruz; çevre ya da grup değiştirdikçe de yeni ahlaklarla (aile ahlakından sokak ahlakına, oradan da okul ahlakına gibi) karşılaşırız. Neyin doğru neyin yanlış olduğunun çocukluktan itibaren öğrenilmesi, en azından bir değerlendirme sisteminin öğrenilmesi demektir. Öğrenilen ya da öğretilen bazı değer yargıları reddedilmiş olsa bile bu değerlendirme sistemi nedeniyle ahlakın toplumsal (topluma bağlı) olduğunu, ahlak kurallarının toplum tarafından belirlendiğini söyleyebiliriz.

Diğer taraftan, az önce de belirtilmiş olduğu gibi, bazı değer yargılarının reddedilebilmesi; belli bir olgunluk seviyesine erişildikten sonra toplumdan öğrenilen yargıların sorgulanıp değerlendirilerek farklı ahlaki yargılara varılabilmesi, ahlakın bireyin kendi koyduğu kurallara ilişkin bir kavram olduğunu düşündürür. Ancak hiçbir zaman ahlakın bizzat kendimizin mi oluşturduğu, yoksa toplumun küçüklükten itibaren bilinçaltımıza mı yerleştirdiği değerlerden ibaret olduğu tam olarak kesinlik kazanmaz.

Bu durumda da bir yandan ahlaki yargıların öncelikle toplumdan öğrenildiğine bakılarak ahlakın “dışarıda” olduğu söylenebilirken; diğer taraftan da bir ilke ya da kuralın kendisi için ahlaki olduğunu kabul eden kişinin -bunu toplumdan öğrenmiş olduğuna bakılmaksızın- o ilke ve kuralın koyucusu olduğu kabul edilebilir.

Herhangi bir kuraldan söz edilirken, belirtilmesi gereken bir diğer husus da kurala uymamanın sonuçları olmalıdır: Ahlak kuralları açısından bu sonuçlar iki yönlü olarak ortaya çıkar. Birincisi, ahlakın kişinin -kendi kendisine kurallar koyması

¹ Normatif: (a) Belirli kalıplar içinde olan; (b) Olan değil, olması gereken; ne olduğu ile değil de ne olması gerektiği ile ilgili

yanına bağılı olarak- kendi iç çelişkilerinin sonucu olan ve vicdan azabı olarak adlandırılan iç huzursuzluktur. Diğer ise toplumun genel ahlaki değer yargılarına aykırı davranmış olmanın doğurduğu, başkalarınca ayıplanma, kınanma hatta dışlanmadır.

Din kuralları

Bütün dinler evrene dair kendilerine özgü bir anlayış ortaya koyar ve buna bağılı olarak da insan olmanın ve beşeri (insana ilişkin) eylemlerin anlamını sunarlar. Bunu yaparken de mensuplarından bazı davranışlar beklerler. Bu davranışların bir bölümü, ibadet ya da tapınma olarak adlandırılan ritüeller olarak salt dinsel karakterdedir. Diğer bir bölümü ise gündelik yaşam kapsamında ve kişinin tek başına iken bile uyması gereken kurallardan, başka insanlar hatta diğer canlılarla ve genel olarak evrenle olan ilişkilerindeki tutum, eylem ve düşüncelerine kadar uzanan pek çok kuralı içerir.

Din kurallarına uymamanın, dinin gereklerini yerine getirmemenin ilk yaptırımı, öncelikle kendi inancı açısından düşülen çelişkinin manevi sonuçları olarak ortaya çıkar. İnanç zayıflığını gösteren bu çelişki kadar, tanrının ya da doğa üstü güçlerin gazabını çekmek, bu dünyada ve/veya öteki dünyada bir azaba maruz kalmak korkusunun doğması da söz konusudur.

Örf ve adetler

Eylemlerimizi yönlendiren bazı kurallar, toplumda yerleşmiş ve neredeyse artık bir kural haline gelmiş toplumsal pratiklerde bulunur. Bu tip pratiklerin kural haline gelmesi, ortaklaşa kabule ve çok uzun zamandan beri uygulanıyor olmalarına bağılıdır. Kuralı kimin ve ne zaman koyduğu, bilinmez; bu şekilde hareket edilmesinin gerekli olduğu şeklindeki yerleşik toplumsal inancıya dayanılır.

Sosyalleşme sürecinde insandan insana, kuşaktan kuşağa aktarılarak süre giden örf ve adetler -özellikle modernleşmemiş toplumlarda- bireylerin davranışlarını yönlendiren en önemli kurallardır. Öyle ki, bunlara uyulmaması bazen, hukuk sisteminde yer alan kurallara uyulmamasına nazaran daha ağır yaptırımlara neden olabilir. Üstelik bu kurallar kişilerin kimlik algılarında da belirleyici unsurdur.

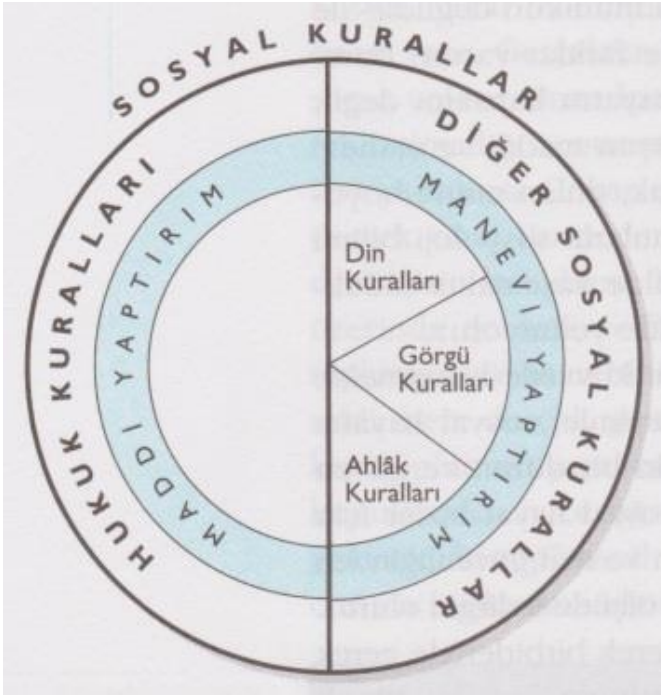
Örf ve adetler -doğal olarak- çoğunlukla ahlak ve din kurallarıyla öylesine içiçe geçmiştir ki; bazı kuralların hangi kapsama girdiğine karar vermek bile zor olabilir. İnsanlar uydukları kuralın niteliğini tartışma gereği duymaz; hem dine hem de örf ve adetlere uyduğunu, bu nedenle ahlaka da uygun olduğunu düşünürler. Ahlak kurallarının eylem ve davranışları iyi-kötü, doğru-yanlış olarak nitelendirdiği göz önüne alınırsa; ahlak kavramının zaten dini kuralları ve örf ve adetleri de kapsadığı söylenebilir.

Hukuk kuralları

Hukuk kuralları da -diğer kurallar gibi- kişinin belli durumlarda nasıl davranması gerektiğini, o eylemin sonuçları ile birlikte ifade eder. Öncelikle emreder ve yasaklar -bunun yanı sıra- belli koşullarda belli eylemlere **izin** verir. Bu izin, kişinin yapmaya mecbur olmadığı halde, yaptığı takdirde istemediği bir durumla (bir yaptırımla) karşılaşmayacağı anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, izin verilmiş bir eylem türü, hukuk tarafından koruma altına alınmıştır.

Herhangi bir kurala uymanın zorunluluğu, aksi davranışın imkansızlığı anlamına gelirse de bu özellik, aslında daha çok -doğa yasalarına karşılık geldikleri için- nesneler ve fiziki dünya ile ilgili kurallar açısından geçerlidir. İnsana ilişkin (beşerî) davranışları yönlendiren kurallarda, aksi davranışın imkansızlığı söz konusu değildir. İster ahlak, ister din, isterse hukuk kuralı olsun, insanlar kuralın aksi yönünde hareket edebilirler. Böyle bakılınca da kuralların zorunluluğu (bağlayıcılığı) denince karşımıza çıkan kavramlar -daha çok- sorumluluk ve yükümlülük olmaktadır.

Bu sorumluluk ya da yükümlülükler ise kuralın özelliğine bağlı olarak değişir:

Ahlak kuralına uymamak -daha önce de belirtildiği gibi- kişinin vicdan azabı ve psikolojik huzursuzluk duyması ve de diğer insanlar tarafından kınanması sonucunu doğururken; din kuralına uymamak o dinin mensubu için acıya ve öteki dünyada acı çekme korku ya da endişesine yol açar.

Hukuk kuralına aykırı davranışın doğuracağı sorumluluk ise, hukuk düzeninin öngördüğü tazminat ödeme, bazı haklardan mahrum kalma, doğrudan cezalandırma veya o eylemden elde edilmesi umulan sonucun gerçekleşmemesi gibi sonuçlar olabilir.

Hukuk kurallarının gündelik yaşamımızda da karşılaştığımız bazı örnekleri, ahlak kuralları ve din kurallarıyla hatta zaman zaman örf ve adetlerle benzerlik gösterebilirler; dahası, bunlara dayandırılmış olabilirler. Örneğin hırsızlık, insan öldürme, hayvanlara kötü muamele gibi eylemler, sayılan bütün kural türlerinde yasaklanmıştır. Bu nedenle karmaşayı ya da belirsizliği önleme açısından, hukuk kurallarının diğerlerinden ayırdedici özelliğini ortaya koymak gerekmektedir.

Hukuk kuralını diğ er kurallardan ayıran esas  zellik, onun en a ık ve net tanımıyla devlet ya da devletin yasama yetkisine sahip organları tarafından konmuş olmasıdır. Bu belirlemenin doğal bir sonucu, bir yandan ahlak ve din kurallarının hukuk kuralı olarak kabul edilemeyeceği; diğ er yandan ise hukuk kurallarına dini ve ahlaki anlam ve sıfatlar y klenemeyeceğidir. Bunun pratikteki anlamı, sadece hukuk kurallarına uymuş olmanın aynı zamanda ahlaki davranış i inde olmak anlamına gelmeyeceğidir.

Etik ve Etik-Ahlak İlişkisi

Etik ve ahlak sözcükleri günlük yaşamda genellikle eş anlamlı kullanılmaktadır. Ahlak; belli bir dönemde, belli insan topluluklarınca benimsenmiş olan, bireylerin birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen törel davranış kurallarının, yasalarının ve ilkelerinin toplamıdır. Etik ise göreceli bir kavramdır, anlamı kişiden kişiye, toplumdan topluma değişmektedir. Etik, insanın kendi şahsına ve diğer insanların kişiliklerine karşı iyi davranması, genel bir anlatımla, iyiliğe varılması için kendini uymaya zorunlu hissettiği manevi ve ruhsal görevler ve bunlara ilişkin kurallardır. Etik'in, bazen "etik ve adap" bazen de "genel adap" terimi ile ifade edildiği de görülmektedir. Başka bir tanıma göre ise etik, insan ilişkilerinde, toplumsal, kültürel, siyasi, ekonomik, hukuki, bilimsel, teknolojik vb. tüm alanlarda insanın tutum, davranış, eylem ve kararlarında belirleyici olan, hiç kimsenin dışında kalamayacağı, kaçınamayacağı ilke ve değerler bütünüdür. Yani etik, bir "kod"lar, standartlar bilimidir.

Etik ile hukuk arasında da yakın ilişkiler vardır. Her ikisi de aynı amaca yöneliktir. Aynı ayrı yollar izlemelerine karşın, sonuçta aynı amaçta birleşmektedirler. Etik, daha çok sübjektif nitelikte bir olgudur; kişinin iç dünyasına dönüktür. Kural ve ilkeleri belirli bir şeyin yapılması ya da yapılmaması temeline dayanmaktadır. Kişinin yapma ya da yapmama fiili, bu anlamda tamamen vicdani bir görev olarak algılanmaktadır. Etiğin değer yargısı insanla ilgili bir görüşe bağlanmaktadır. Oysa hukuk, dış ve fiziksel görünüşten

hareket etmektedir. İnsanların hareketleri objektif açılardan ele alınmakta, başka insanların hareketleriyle karşılaştırılmakta, incelenmekte ve ölçülmektedir.

Etîği, toplumun sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel, hukuk vb. değerler bütünü dışında ve onlardan bağımsız, ayrı bir statü veya kategori olarak ele almak mümkün değildir. Etik bir felsefe disiplini olarak, sadece olması gereken dar bir alanın bilgisi olmaktan çıkmıştır. Günümüzde etik, toplumsal ve bireysel her türlü tercihlerimizin, kararlarımızın, eylemlerimizin, tavır takınmalarımızın ve onları belirleyen ilkelerin, değerlerin bilgisi olarak yaşamın içinde yer almaktadır. Etik ilişkilerin temelinde, insanın sosyalleşme veya toplumsallaşma sürecinde kişilik kazanıp, çevreye uyum sağlayıcı tutum ve davranışları yatmaktadır. Gerçekte etik eğitiminin verildiği en önemli alan da bireyin içinde yaşadığı sosyal kültürel ortam olmalıdır. Etik ve ahlaki değer yargılarının toplumda değer kazanması için, güçlü kirleticilere karşı, sadece etik derslerinin programlanması, yararlı olmakla birlikte, yeterli olmayacaktır.

Etik Sözcüğünün Kökeni ve Anlamı

Etik sözcüğü Aristoteles'ten beri kullanılagelen çok eski bir sözcüktür; etimolojik² olarak Yunanca “ethos” sözcüğünden gelmektedir. Yunanca'da çoğul olarak kullanıldığında, genellikle, bir kişinin esas yurdu, kaldığı yer, ikamet ettiği ev-bark, memleket anlamındadır. Karşılaşılan diğer anlamları ise alışkanlıkları, geçmişten uzanan birikimleri, insan davranışının alışıldık, bildik tarzlarını, hayatın belli alışkanlıklarını, töreleri, adetleri vb. kapsar.

Sözcüğün bunun dışındaki diğer anlamları ise, töresel-ahlaksal bilinç, töresel-ahlaksal inanç ve davranışlar, tutumlar; töresel-ahlaksal karakter, kısaca, töresel-ahlaksal olanın kendisidir.

Yunanca “syn-ethes” sözcüğü, hem “birlikte oturma, birlikte yaşama” anlamlarına hem de “birbirine alışmış, birbirini tanıyan”, hatta -akraba hısımlık olma, ortak yaşama alışkanlıkları ve yaşama tarzı sayesinde- “birbirine bağlanmış” anlamlarına da gelmektedir. “Syn-ethia” sözcüğü de sadece birlikte yaşamak ve oturmak, dostluk ilişkileri kurmak, sosyal insan topluluğu ve akrabalığı anlamlarına gelmeyip; alışkanlık edinmek, alışkanlık, adet, çalışma, alıştırma yapma anlamlarını da içerir.

Latin kökenli dillerde “moral” sözcüğü, yaygın olarak etik ile eşanlamli kullanılmaktadır. Moral sözcüğü kökünü Latince mos (çoğulu mores) sözcüğünden almaktadır. Moral karşılığı olarak dilimizde kullandığımız “ahlak” sözcüğü Arapça “hulk” kökünden gelmektedir. “Ethos” da, “mos” da, “hulk” da töre, gelenek-görenek, alışkanlık, yerleşik hale gelmiş duygululuk hali, karakter, huy, mizaç anlamlarındadır.

² Etimoloji: Köken Bilimi

“Etik”, “moral” ve “ahlak” sözcükleri, nüansları göz ardı edildiğinde, etimolojik olarak her dilde hemen hemen aynı anlama sahip sözcüklerdir. Ancak felsefede kendilerine atfedilen anlamlar dikkate alındığında birbirinden ayrılırlar. Pek çok yerde etik ve ahlak kavramları birbirinin yerine kullanılmakta, günlük yaşamda yaygın karıştırmalara uğramaktadır. Bu bağlamda en başta; bir kavram olarak etik, bir isim olarak etik ve bir sıfat olarak etik tanımlamalarının yapılması yararlı olacaktır.

Etik sözcüğü, bazen ahlak anlamında, yani; belirli bir grupta, belirli bir zamanda, kişilerin birbirleri ile ilişkilerinde değerlendirmelerini ve eylemlerini belirlemeleri beklenen değerlendirme ve davranış normları sistemleri anlamında kullanılmaktadır.

Bunlar, belirli bir zamanda, belirli bir kültürde neyin “iyi” neyin “kötü” olduğuna ilişkin, dolayısıyla kişilerin genel olarak “neleri yapmaları”, “neleri yapmamaları” gerektiğini dile getiren değişik, değişken ve yazılı olmayan norm sistemleri³dir. “Ahlak normları” adı verilen ve kültürel değer yargılarından oluşan bu sistemi, etik değerlerle karıştırmamak gerekir. Etik sözcüğü, bir grup insanın belirli amaçlarla oluşturduğu, o amaç için türetilmiş normlardan ve/veya mevcut normlar arasından seçilmiş, uzlaşmalarla kararlaştırılmış ve “evrensel” olarak geçerli kılınmak istenen norm bütünleri anlamında da kullanılmaktadır. Bir tür “ahlaklılık bildirgeleri” şeklinde düzenlenen bu normlar, insanların başka insanlara nasıl muamele etmeleri ve nasıl muamele görmeleri gerektiğine ilişkin talepler getiren normlardır. Etik sözcüğünün bu ikinci anlamı, en yaygın kullanılan anlamıdır.

Etik sözcüğü bir de, etik fenomeni hakkında doğrulanabilir/doğrulanamaz bilgi ortaya koyan ya da koyması beklenen felsefe dalını dile getirmek için kullanılmaktadır. Bu bağlamda, etik fenomeni nesne edinen ve bir bütün olarak aydınlatan, insanlar arası ilişkilerde etik değerlerin bilgisini ortaya koyan ve bir kavram olarak etik sözcüğünü karşılayan bu felsefe dalı, “felsefi etik” olarak isimlendirilmiştir.

Etik kavramı, ahlaki düzlemde içerdiği ve birbirine bağladığı bütün anlamlarının yanında aynı zamanda bir toplum bilincinin ifadesidir.

Toplu yaşamının, çalışmanın ve ikametinin belli bir tarz ve biçimi, zorunlu olarak bir yasal düzenlilik içinde bulunduğu, belirli davranış tarzı ve biçimlerine, alışkanlıklara, töre, adet, gelenek ve göreneklere yol açmakla kalmayıp aynı zamanda belli ahlaki görüş ve anlayışları, duyguları, kural ve normları da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda etik, toplumsal yaşamın ahlaki pratiğine yönelik bir “gerekliklik” öğretisi, insanların birtakım ortak değerleri koruyarak

³ Bu noktada, “iyi-kötü”, “doğru-yanlış” gibi kavram ve tanımlamaların üretim ilişkilerinin, dolayısıyla egemenlik ilişkilerinin neresinde bulunduğuyla göre değişebildiğini ve bu alanda çeşitli bakış açılarının bulunduğunu da söylemeliyiz.

birlikte yaşama ilişkilerini düzenlemeye yönelik **ahlaki davranış standartları** bilimidir.

Etik-Ahlak İlişkisi

Ahlak, içinde yaşadığımız topluma göre değişen ve genelde çoğunluk tarafından herhangi bir gerekçe gösterilemeden doğru olarak kabul edilen değerlerin ve düşüncelerin toplamı olarak tanımlanmakta; diğer bir deyişle neyin doğru neyin yanlış sayıldığı veya sayılması gerektiği ile ilgilenmektedir.

Toplumdan topluma farklılık göstermekte birlikte, "doğru" olduğu hissedilenler ahlaka da uygun olarak kabul edilir.

Ahlakın kendisi sosyolojik bir konu olmasına karşılık, ahlak ve ahlakilik, etiğin konusunu oluşturur.

Etik veya en yalın tanımıyla Töre Bilimi felsefenin bir konusu olup, ahlak kurallarını mantıklı ve sistematik şekilde yorumlamaya çalışır. Bu açıdan etiği, "ahlak üzerinde yeniden düşünme" olarak tanımlamak da mümkündür.

Etik terimi değişik topluluklar tarafından, sübjektif olarak çeşitli insan davranışlarının yanlış veya doğru oluşunu belirleyen bir yargı ve ilkeler sistemini tanımlamak amacıyla kullanılır.

Sonuç olarak ahlak doğru, iyi ve adil değerlendirmeler yapmamızı sağlayan temel kavramların ve inanışların bütünü olup;

- toplumun en üst davranış standartlarını içeren,
- herkesi kapsayıcı,
- bireylerin toplumsal ve meslekî rollerinden bağımsız,
- tüm zamanımızda yer alan,
- toplumdan topluma yerel farklılıklar gösterebilen özelliklere sahiptir.

Etik ise ahlak anlayışımızı yansıtan karar, kural ve davranışlar bütünü olup;

- belirli bir kuruma, alana veya sosyal gruba özgü,
- koyduğu davranış standartları evrensel özelliklere sahiptir.

Etiğin yönelttiği sorular, doğrudan tekil eylemlere ilişkin olmadıkları için; yani belirli bir somut, münferit, özel durumla ilgilenmedikleri için, ahlak sorularından ayrılırlar. Ahlak ve etik arasındaki bu kavramsal farklılıktan çıkan sonuç, etik düşüncelerin kendiliğinden ahlaki olmadığı, ahlaka ilişkin belli bir soruna duyulan

ilgiden de kaynaklanabileceği ya da tersine, ahlaki düşüncelerin sırf ahlaki olmakla etik düşünceler olmadığı ama pekala etik sorunlara dönüştürülebileceğidir. Diğer bir deyişle, etik ve ahlakın örtüşmesi şart değildir.

Bilimde ve hukukta mantıklı açıklamalar bulunduğu için de “bilim ahlakı” değil “bilim etiği” (veya mühendislik, tıp etiği vb.) vardır. Diğer bir deyişle uygulamalı etiğin farklı uzmanlıklardaki etik sorunları inceleyen iş etiği, tıbbi etik, mühendislik etiği ve yasal etik gibi bazı alt dalları mevcuttur. Her alt dal bu uzmanlıkların etik kuralları içerisinde ortaya çıkan yaygın sorunları karakterize eder ve bunların topluma olan sorumluluklarını tanımlar.

Etik Neden Gereklidir?

Din, dil, ırk, her türlü inanç, cinsiyet farklılığı ve coğrafi ayrım gözetmeden çok kültürlü bir yapının korunması ve kültürel zenginliğin geliştirilmesinin ön koşulu;

- öteki kültürlerde benimsenmiş, saygı gören ve meşrulaştırılmış olarak kabul edilen normların ve değerlerin çok iyi bilinmesi,
- bunların o kültürde, gerek pratiğe gerekse genelde eylemleri yönlendirici ve düzenleyici işlevlerini eleştirel bir gözle somutlaştırıp, nereye kadar evrensel ölçekte geçerlilik talebi taşıyacağının yoklanmasıdır.

“Dünya etiği”, olup biten her şeyi ekonomi ve teknolojinin belirlediği bir çağda, etik yaşama dünyasının tek yönlü kaygılarla gerçekleşmesine yönelmiş bir yarar hesapçılığının yıkıcı etki ve sonuçlarını eleştirel bir aynadan yansıtan önemli bir uyarı görevi yüklenmiştir. Endekslenmiş düşünceye karşı, nitelikleri pratik aklın ahlaki yetkinliğiyle doğrulanmış olan amaç ve hedefler sunan bir kaynağın, ”niceliksel değerlendirmelere sığmayan niteliksel değerlerinin” de olduğunu gösterir. Bunlar; özgürlük, eşitlik, adalet, hoşgörü gibi niteliksel değerlerdir.

Etik, toplumsal sorumluluğun bilincinde, ahlaki talepleri genel bağlayıcı talepler olarak benimseyip, pratikte onları kendilerine mal etmiş olan bireylerin kendi kaderlerini tayin etme hakkını bütün hakların en üstüne koyan bir yaşama biçiminin ahlakını kurar.

İnsan bir toplulukta kuralsız olunamayacağını, buyruklar, yasaklar, normlar vb. kuralların bulunduğunu erken yaşlarda öğrenir. Ancak asıl ahlaki kavrayış, böylesi kuralların dışarıdan dayatılmış kurallar olarak yorumlanmaması gerektiğinin görülmesi, bu kuralların sosyal topluluğun tüm üyelerinin gerçekleştirebilecek en fazla özgürlükten yararlanabilmesini garanti eden unsurlar olduğunun anlaşılmasıyla ortaya çıkar.

Ergin olamayış, başkası tarafından yönlendirilmeden kendi aklını kullanamamak durumudur. Ergin olamamış insan, özgürlüğünü elde etmesi gerektiği, ne kadar

özgür olacağının kendisine bağlı olduğu ve özgürleşmek için riske girmesi ve karar verebilmesi gerektiği konusunda aydınlatılmalıdır.

Bir insan, iyi olanın kendisine artık dogmatik biçimde emredilmesini istemediği zaman, düşünce açısından olgunlaştığında, hem kendi çıkarlarıyla hem de başkalarının yargılarıyla kendi arasında bir mesafe koyarak bir insan topluluğu ya da tüm insanlar için hangi amaçların iyi olduğuna kendi karar verdiğinde ahlakilik boyutlarına ulaşmış demektir.

Bu yaklaşım, demokratik bir toplum oluşturulmasının da temel koşuludur.

Günümüzde etik, üzerine yüklenen görevleri yerine getirirken aşağıdaki hususları esas alır:

- Etik ahlak üretmez, ahlak üzerine konuşur.
- Etik, insan eylemlerinde, özgürlük ilkesini temel zemin olarak alır. Böylece etik, bir özgürlük öğretisi olur. Özgürlüğü düşünsel düzeyde sınırsız kullanır. Etik olmayan düşünce yoktur, etik olmayan davranış vardır.

Özgürlüğün ne olduğunu anlamak, özgürlüğü istemek ve fiilen gerçekleştirmek demektir. Pratiğe yönelik sonuçlar üretmeyen bir etik çalışması, amacından, yani özgürlüğü pratikte gerçekleştirme amacından, sapar.

Etik, bir anda, bir yerde ne yapılabileceği hakkında yargılara varmaz. Daha çok, eylemin ahlaki olarak kabul edilebilmesi için nasıl davranılması gerektiği bilgisini aktarır.

Etik, kişiyi ahlaki olarak görülen eylemi yapmaya zorlamaz; sadece eylem yapma iradesini ahlaki açıdan belirlemesinde yardımcı olur. Kişi, uygulamada ahlaki açıdan yapılması gereken davranışı reddedebilir, hatta sonuçta ahlaka aykırı davranabilir. İnsan özgürlüğü, sadece iyi olanı yapma özgürlüğü değildir; kötülük yapma özgürlüğü olarak da ortaya çıkabilir.

Özetlenirse, etiğin hedef ve amaçları;

- Günlük yaşamda, dil ve eylem alışkanlıklarından hareket ederek, insan eyleminin ahlaki açıdan iyi olarak görüldüğü koşulları araştırmak ve ahlaki eylemi diğer olası eylemlere (ahlakdışı, ahlaki olmayan) karşı sınamak,
- İyi ile kötüyü birbirinden ayırt etmeyi öğretmek, ahlaki yargı verme yeteneği kazandırmak,
- Ahlaki yargıları dikkate alarak, ahlaki yetkinlik ve toplumsal sorumluluk arasındaki temel ilişkinin önemini ve anlamını kavratmak ve böylece ahlaki yetkinlik geliştirmek,
- Eleştirel-pratik yargılama gücü kazandırmaktır.

Sayılan bu hedef ve amaçları gerçekleştirmede temel koşul; katılımcılarının her birinin eşit söz hakkına sahip olduğu açık araştırma toplumdur.

“Etik Problem” Nedir?

Felsefi olarak etik problemler, felsefenin başlangıçlarından beri filozofların uğraştığı ana bir soru ya da problem demetini oluşturmaktadır. “Erdem nedir?”, “Adalet nedir?” vb. gibi. Pratikte ise “etik problemler”, eylemde bulunmak zorunda olduğumuz günlük yaşamla -farkında olsak da, olmasak da- doğrudan doğruya ilgili olan problemlerdir. Buna göre, gerek günlük yaşamımızda gerekse meslek yaşamımızda her an karşılaştığımız ve eylemde bulunmak için şu veya bu şekilde çözmek zorunda olduğumuz etik problemler, bir filozofun ele aldığı ve cevap bulmaya çalıştığı etik problemlerden türce farklı problemlerdir.

Mesela, “Doğru eylem nedir?” ile “Bu durumda benim ne yapmam doğru olur?” soruları aynı anlama geliyormuş gibi görünseler de epistemolojik⁴ bakımdan farklı şeyler sormaktadırlar.

İlk (felsefi) soruya verilecek cevap, eylemle ilgisinde “doğru” teriminin kavramsallaştırılmasıdır. İkinci soruya cevap vermek için ise, kişi, o belirli, gerçek, somut, tek durumda neyi yapması gerektiğini bulmak zorundadır. Bunu da, eyleminin değeri için farklı sonuçlar yaratan, farklı şekillerde yapabilir:

- Bir “doğru eylem” kavramına dayanarak,
- Kendisi için geçerli bir norma göre, ya da
- Sadece amacına nasıl ulaşacağını hesap ederek,

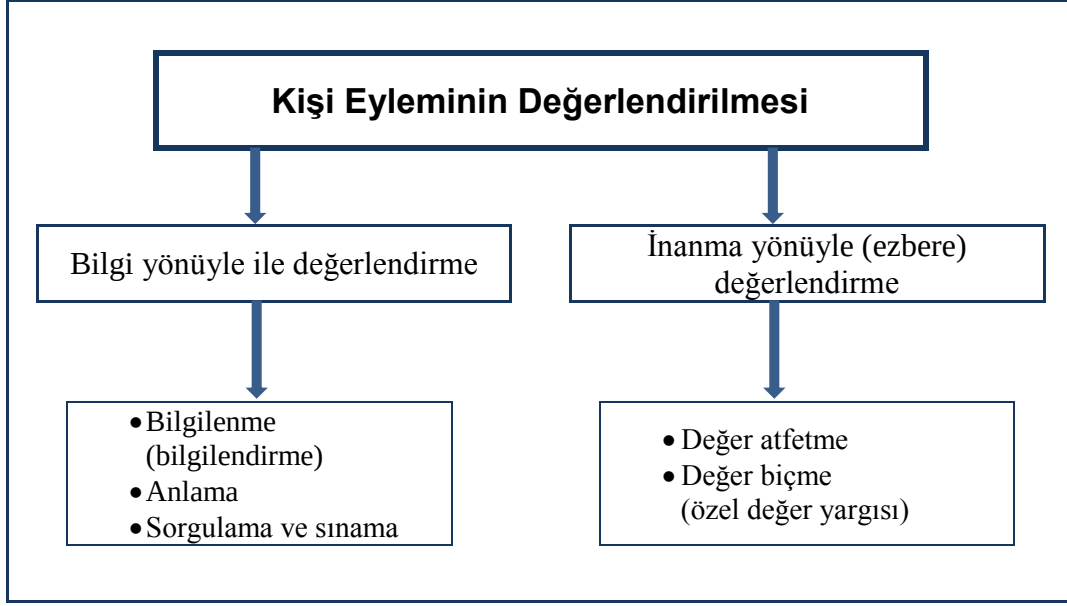
eylemde bulunabilir.

Kişi Eyleminin Değerlendirilmesi

Daha önceki bölümlerde, kişinin yaşarken yaptığı her davranış ve tutumun bütün arka planıyla birlikte bir eylem olduğunu; eylemin de amaçlı bir yapma ya da yapmama olduğunu ifade etmiş; “yapma”nın görüntüsünün bir **davranış**, “yapmama”nın görüntüsünün ise bir **tutum** olduğunu söylemiştik.

Kişi eylemleri, ilişkiyi yaşayan kişiler bakımından ve ilişkinin yaşandığı gerçek koşullar bakımından tektir. **Etik ilişki**, kişinin diğer insanlarla -yüz yüze gelsin veya gelmesin- eylemde bulunarak yaşadığı ve değer sorunlarının söz konusu olduğu ilişkisidir. İnsanlar arası ilişki, insan merkeze alınarak ve toplum merkeze alınarak değerlendirilebilir. **Model**, toplumsal ve toplumsal olmayan değer sorunları ile ilgili ilkelere dayanarak ortaya konan, işlev ilişkileri ya da toplumsal ilişkiler kurma olanakları bütünüdür.

⁴ Bilginin doğası, kapsamı ve kaynağı ile ilgilenen felsefe dalı

Değer atfetme; bir eylemin, ilgili sonuçları açısından değerlendirilmesidir. Eylemi değerlendirene sağladığı yarar ya da yol açtığı zarar, eylemin değeri olarak eyleme atfedilir.

Eyleme değer biçme; değerlendirenin grup üyeliğine bağlı olarak, özel değer yargıları ile yalnızca davranışı hesaba katarak eylemi değerlendirmesidir.

Salt değer yargılarıyla yapılan değerlendirme, ezbere bir değerlendirmedir. Hangi değer yargısından hareket ediliyorsa ona göre bir sonuç çıkacaktır. Değerlendirenin işine nasıl geliyorsa ona uygun bir değer atfedecektir.

Bir kişinin bir eyleminin, onu değerlendiren için yarattığı sonuçlar bakımından değerlendirilmesi uygun bir çözüm olmayacaktır. Doğru bir değerlendirme yapabilmek için eylemi anlamak, o eylemin ne gibi öğelerden oluştuğunu bilmek gerekir. Eylemi anlamak demek, kişiyi o eyleme sürükleyen koşulları ve sebepleri anlamaya çalışmak demektir. Bu anlama işi için o eylem hakkında “bilgiye” gereksinim vardır. Bilgiyi kullanmadan, salt teoriden hareket ederek bir durumu değerlendirmeye çalışmak ezbere değerlendirme anlamına gelir. Ahlaklar ve normlar, bilgi değildir.

Meslek Etiği

Kısa bir tanımlamayla meslek, bilime, yönetime ve eğitime dayalı ilkeleri olan, uğraştır. Meslek edinme süreci, mesleğe ait gerekli bilgi aktarımının ötesinde, insanın bilimsel düşünce yeteneğinin, özerk kişilik ve kimlik yapısının gelişmesine, ileri düzeyde toplumsallaşmasına, ahlaki olgunluğa erişmesine de önemli katkılar sağlamaktadır.

Bu gelişim sürecinde pratikle düşüncenin karşılıklı etkileşimi, yöntemler, kurallar ve ilkeler de üretmektedir. Üretilen bu değerler meslek alanlarından çıkarak yaşama yansımakta, toplumun kültürü, dili, düşüncesi içinde yer alarak, gelişim ve dönüşümün itici gücü olmaktadır.

Meslek toplumsallaşmış, değer ifade eden bir kavramdır. Yüklenilen bu değer meslek sahibine, tüm ilişkilerinde daha özenli davranma sorumluluğu getirmektedir. Doğanın nesnel yasalarının bilgisi temelinde oluşan meslekler, bilim ve teknolojiadaki gelişmelere paralel olarak çeşitlenip toplumsal yaşamda yer almaktadırlar.

Meslek etiği, etiğin son yıllarda ortaya çıkmaya başlamış bir alt alanıdır. Her meslek alanının bir “değerler evreni” ve bunun da uygulamaya yansıyan bir yüzü vardır. Meslek yaşamındaki davranışları yönlendiren, onlara rehberlik eden etik prensipler ve standartların toplamına “mesleki etik” denilmektedir. Belirli bir meslek grubunun, meslek üyelerine emreden, onları belli kurallarla davranmaya zorlayan, kişisel eğilimlerini sınırlayan, yetersiz ve ilkesiz üyeleri meslekten dışlayan, mesleki rekabeti düzenleyen ve hizmet ideallerini korumayı amaçlayan mesleki ilkelerdir. Mesleki davranış kuralları ya da İngilizce konuşulan ülkelerde kullanılan ifade ile etik kurallar (code of ethics), genel anlamda “iyi”yi, “doğru”yu aramazlar; bir mesleğin yerine getirilmesi sırasında ve bu mesleki hizmetlerle sınırlı olmak üzere, neyin yapılması ya da neyin yapılmaması gerektiğini belirlemeye çalışırlar.

Tarihsel süreç içerisinde, insanoğlunun ihtiyaç duyduğu her türden mal ya da hizmet üretimi çeşitli meslek gruplarının doğmasına neden olmuştur. Bu meslek grupları zamanla örgütlenip bir takım ilkeler belirlemiştir. Bu ilkelerin arasında, etik-ahlaki değerler önemli bir yer tutmuştur.

Osmanlı döneminde kurulan ahi birlikleri bu yönde oldukça katı kuralları olan bir örgütlenmedir. Bir örnek vermek gerekirse; bu birliklerden etik-ahlaki sebeplerle atılan bir esnaf, bir daha bu ülkenin hiçbir yerinde o mesleği icra edemezdi.

İş etiği alanı 1980’lerde akademik bir çalışma sahası haline gelmiştir. 1990’lardan sonra ise iş etiğinin, çalışma alanını etkileyen en önemli unsurlardan biri haline geldiğini görüyoruz. Meslek grupları; çeşitli esnaf, zanaatkârlarca farklı biçimlerde kurulmuş, o mesleğin dayanışmasını, kurallarını yansıtan kendine özgü birtakım ilkeleri olan bir birliktir. Bir mesleki etkinliğin ya da hizmetin, tüketicilerin gereksinimlerini karşılayabilmesi için o meslek alanı içinde oluşturulmuş bir öz denetimden geçmesi gerekir.

Mesleki etik bir özdenetim düzeneği gibi çalışır; fakat diğer denetim biçimlerinden farklı olarak içseldir ve manevi bir nitelik taşır. **Meslek etiği; genel ahlaki ilkelerin söz konusu meslek özelinde yeniden yazılmasıdır.**

Mesleki ahlak ilkeleri, etik kurallar olarak "mesleki davranış ilkeleri" adıyla yazılan bir belgedir. Bir meslek üyesinin yaptıkları, bir noktadan sonra diğer meslektaşlarını da yakından ilgilendirir. Yanlış bir davranış yalnızca bir kişiyi küçük düşürmekle kalmaz, mesleğe duyulan bütün güveni yok edebilir. Oysa bir mesleğin saygınlığını yitirmesi tüm toplum için bir kayıptır. Çünkü bütün meslekler toplumsal yaşam için vazgeçilmezdir. Onların açıklanmış amaçları doğrultusunda çalışmaları, insanların maddi ve manevi gereksinimlerinin karşılanması için yaşamsal önemdedir. Meslek ahlakı, her meslek üyesinin olabildiğince iyi olması ilkesine dayanır.

Toplumsal gözünden düşmüş bir meslek, gelişme potansiyelini de kaybederek meslek üyelerine yarar sağlayamaz hale gelir. Meslek etiğinin, genel ahlak kurallarından fazlası, mesleki bilgi ve uzmanlık nedeniyle meslek adamına yüklenen ek bir sorumluluktur. Verimliliğin artması, kalitenin yükselmesi için meslek etiği gereklidir.

Meslek Hayatında Etik ve Etik Dışı Konular

İş hayatında yazılı ya da yazılı olmayan birtakım etik kurallar vardır. Bu nedenle; etik değerlere uygun çalışma ortamını gerçekleştirmek için yapılması gerekenler şunlardır:

- Etik değerlere bağlı kalmaya kararlı olmak.
- Davranışlarla örnek olmak.
- Etiğe uygun davranışları yerleştirme sorumluluğunu almak.
- Kurumun etik ilkelerini belirlemek.
- Etik değerleri açıkça belirtmek.
- Çalışanları eğitmek.
- Açık iletişimi desteklemek.
- Tutarlı olmak.

İş hayatında etik kurallara rağmen yine de etik dışı davranışlar görülebilmektedir. Bunları da aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- İş kalitesini önemsememe
- Rüşvet isteme veya verme
- Kurum varlıklarının kötü biçimde kullanımı
- İş yerinde ayrımcılık yapma
- Özel yaşama müdahale
- Çevre kirliliğine duyarsız kalma
- Kurumun olanaklarını kişisel amaç için kullanma
- Kayıt ve raporlar üzerinde tahrifat yapma
- Hediye alma ve ağır lanma
- Yanlış bilgilendirme ya da bilgi saklama

- Yetkililerle etik dışı ilişki kurma
- İş yerinde hırsızlık yapma
- Çıkar çatışmalarına girme
- Ticari ya da mesleki sırları sızdırma
- Rakiplerle ilgili bilgilerin toplanmasında etik dışı yöntemler kullanma
- Ürün sorumluluğunu ve güvenliğini önemsememe
- Çalışanlara eşit davranmama
- Ast, üst ya da çalışma arkadaşlarını sömürme
- İş arkadaşlarını yıldırma, korkutma
- Görevi ihmal etme
- İş yerinde baskı, yıldırma, psikolojik şiddet (mobbing)
- İş yerinde bencil davranma
- İş ilişkilerine politik düşünceler katma
- İş yerinde yaranma ve dalkavukluk yapma
- Cinsel tacizde bulunma
- Hakaret ya da argo bir dil kullanma
- Yetkisini kötüye kullanma
- Çalışma arkadaşları ile ilgili söylenti ve dedikodu yayma
- Zimmet ve görevi su istimal etme

Genel mesleki etik davranış kurallarını şöyle sıralayabiliriz:

- Mesleğin ideallerini korumak.
- Meslek içi rekabeti düzenlemek,
- Yetersiz ve ilkesiz üyeleri meslekten ayırmak,

Bu durum meslek türüne, özelliğine hizmet alanına göre çeşitlilik alabilir.

Meslek Hayatında Etik İlkeler

Doğruluk

Doğruluk; doğru sözlülük ve güvenilirliğe işaret eden bir kavramdır. Etik davranış, başkaları ile ilişkilerde dürüst olmayı ve içtenliği gerektirir. İçten ve dürüst davranmayanlar, ilişkilerde kendi sonlarını hazırlarlar ve güven ortamı ortadan kalkar.

En önemli zedeleyici davranış biçimi çoğunlukla korku ve güvensizlikten kaynaklanan yalan söylemedir. Kişiler yalandan uzak durarak üstlerine ve altlarına tam bir güven sağlamak zorundadır. İş hayatı içerisinde doğru davranış biçimlerini uygulamak, dürüst, adil, eşit ve tarafsız olmak, yalan söylememek meslek etiğinin temel ilkelerindendir.

Bütün meslektaşlar çalışmalarının her cephesinde dürüstlük sergilemelidir. Meslektaşların kurdukları ilişkiler ve kurum dışındaki temasları samimi ve hakkaniyetli olmalıdır, yürütülen bütün faaliyetlerde itimada dayalı bir güven ortamı sağlanmalıdır.

Yasallık

İş hayatında üretilen her türlü malın üretiminde ve çalışanlarla ilgili problemlerin çözümünde yasalara bağlı kalmak da mesleki etik ilkelerindendir.

Günümüzde iş yaşamında gerek üretim alanını gerekse çalışma hayatını düzenleyen yasalar mevcuttur. Hatta yalnızca devletlerin değil uluslararası bir takım kuruluşların da bu konuda etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bunlara örnek olarak çalışma hayatını düzenleyen Uluslararası Çalışma Örgütü ile üretim standartlarını düzenleyen Uluslararası Standartlar Örgütü (ISO)'yu sayabiliriz.

Hukuken suç teşkil eden emirlerin yerine getirilmemesi konusunda yöneticiler kesin tavır içinde olmalıdırlar. Emirlerin yasalara aykırılığının, üst yöneticilere hatırlatılması, yöneticinin yönetimde keyfiliğinin ortadan kaldırılması ve hukukun üstünlüğünün sağlanmasında önemli katkıları olmaktadır.

Yeterlik

İş hayatında her gün sürekli gelişmeler olmaktadır. Bu gelişmeleri takip etmek, kendini yenilemek, iş hayatına uyarlamak mesleki etik ilkeleri arasında önemli yer tutmaktadır.

Meslekte sahip olunan mesleki boyut, o işi yapmak konusunda kişiye toplum içerisinde “uzman”, “yetkili” veya “yeterli kişi” gibi kimlikler kazandırır. Bir işi yapabilmek için diploma ya da herhangi bir belge almak, gerçekte o kişiye söz konusu işi yapabilme konusunda hak ve yetki verir. Bu nedenle meslek elemanlarının iyi bir eğitimden geçmiş olmaları gereklidir.

Yeterlik aynı zamanda sorumluluk alabilme, inisiyatif kullanabilme davranışıdır.

Mesleğe Bağlılık

Mesleki etik ilkelerinden biri de kişinin yaptığı işi önemsemesi ve en iyi şekilde yapmaya çalışmasıdır. Buna kısaca mesleğe bağlılık diyoruz.

Kişinin iş hayatı içerisinde sürekli kendini geliştirmesi ve eğitim olanaklarından yararlanması işine verdiği önemi gösterir. Yalnızca kendi gelişimini yeterli görmeyip, meslektaşlarının mesleki gelişimine katkıda bulunmak ta meslek etiği içindedir.

Mesleğe bağlılık kişinin işini sevmesine ve huzurlu bir ortamda çalışmasına katkıda bulunur. Bu da verimliliği artırır.

Adalet

Temelinde eşit toplumsal koşullar ve olanaklar içinde tüm insanların özgürce, çok yönlü gelişmesi, eşit hak ve sorumluluğun paylaşılmasıdır.

Toplulukta kişilerin yaratıcı olarak iş görebilmesini, herkese temel eşit hak ve ödevler tanınmış olmasını, kişinin erdemlerinin toplumca ve toplumun tüm üyelerince güvence altına alınmış bulunmasını dile getiren etik ve hukuk ilkesidir.

Yöneticiler, örgütte görevlerin, yükümlülüklerin, sorumlulukların eşit bir şekilde dağıtılmasından sorumludurlar. Bu şekilde, hak dağıtıcı adaleti yerine getirirler. Ancak hak dağıtıcı adaletin yeterince sağlanamadığı durumlarda zarar gören ya da haksızlığa uğrayan çalışanlar düzeltici adaletin işletilmesini ister ve beklerler.

Eşitlik

Yararların, sıkıntıların, hizmetlerin dağıtılmasında uygulanacak sınırların belirlenmesini içerir.

Eşitlik, dürüstlük ve adalet kavramları ile bütünleşmiş bir kavramdır. Eşitlik kavramı temel bireysel eşitlik, kısmi eşitlik ve blokların eşitliği açısından ele alınmaktadır.

- Temel bireysel eşitlikte, eşit bireylerden oluşan tek bir sınıf vardır. Toplumda tüm vatandaşların bir oy hakkı vardır.
- Kısmi eşitlik, her zaman işlevsel değildir. Çünkü toplumun bireyleri aynı özelliklere sahip değildir. Örneğin, çiftçilerle işadamları ayrı vergiler öder.
- Blokların eşitliğinde ise kadın-erkek, yaşlı-genç gibi sınıflar oluşur.

Tarafsızlık

Tarafsızlık ya da nesnellik, insanın bireyleri ya da nesneleri olduğu gibi görebilmesi ve bu görüntüyü bireyin kendi istek ve korkuları ile oluşturduğu görüntüden ayırabilmesidir.

Yönetici, bir kamu görevlisi olarak, vatandaşlarla ve iş görenlerle ilişkilerinde yansız olarak davranmak ve hizmet sunmak zorundadır. Özellikle siyasal tarafsızlık, yöneticinin en önemli sorumluluklarından biridir.

Yöneticinin astlarına taraflı davranması, iş görenlerin üstlerine karşı kapalı bir tavır içine girmeleri ve daha da önemlisi iş görenlerin adalet ve güven duygularının zedelenmesine yol açmaktadır.

Yasa dışı emirlere karşı direnme

Yasalarda da açıkça belirtilmesine karşın, kamu görevlileri zaman, zaman yasa dışı ancak, üstler tarafından yerine getirilmesi istenilen emirlerle karşı karşıya kalmakta ve bunları yerine getirmektedir.

Emirlerin yasalara aykırılığının, üst yöneticilere hatırlatılması, yöneticinin yönetimde keyfiliğinin ortadan kaldırılması hukukun üstünlüğünün sağlanmasında önemlidir.

Sorumluluk

Belirli bir görevin istenilen nitelik ve nicelikte yerine getirilmesidir.

İki tür sorumluluk bulunmaktadır:

- Birincisi üstlere hesap vermeyi içeren “sorumlu olma”dır.
- İkincisi ise bir işi yapmayı üstlenmek anlamına gelen “sorumluluk alma”dır.

Sorumluluğun temeli, yetkiyi kullanma zorunluluğudur. Sorumluluk, mesleki ve etik ölçülere uymayı gerektirdiği kadar bu ölçülerin yaratılmasını da gerektiren bir kavramdır.

Güvenirlilik

Meslek olarak kabul edilen bütün işlerin kendine özgü etik değer ve ilkeleri vardır.

Mesleğin üyeleri bu etik değer ve ilkelere uygun davranmak durumundadırlar. Uygun davranmadıkları durumda meslek etiği ilkeleri devreye girer.

İnsan hakları

İnsanın insan olma özelliği nedeniyle sahip olduğu; dokunulamaz, devredilemez ve vazgeçilemez nitelikte, kişiliğe bağlı haklardır.

İnsan haklarının iyi anlaşılması ve bireylerin bu haklarına saygılı olmak, yöneticinin etik değerleri arasında öncelikle yer alması gereken unsurdur.

Hümanizm

İnsancıl olma çabası. İnsan varlığının insani erdemlerce biçimlendirilmesidir.

İnsanların yetişme ve gelişme yeteneğinden, insanın erdemleriyle, kişiliğinin göz önünde tutulmasından yola çıkılarak, insanın çok yönlü yetişmesini, özgürce etkinlikte bulunmasını, yaratıcı güçlerini ve yeteneklerini kullanabilmesini amaçlayan, insan topluluğunun gelişmesine ve insan soyunun daha da etkinleşmesine ve özgürleşmesine yönelik düşünce ve çabaların bütünüdür.

Bağlılık

Örgütsel bağlılık, iş görenlerin örgüt üyeliklerini sürdürmeleri ve örgütte kalmak istemeleri olarak tanımlanabilir.

Yöneticilik, bir lider olarak hem kendi mesleki bağlılık ve gelişmesini hem de astlarının mesleki bağlılık, meslekte gelişme ve ilerlemeye istekli olmasını, bu amaçla alana ilişkin yayınları izlemeyi ve eğitim programlarına katılmayı gerektirir.

Ayrıca eğitim olanaklarının çevre yararına kullanılmasını sağlamak ve eğitim sorunlarına gönüllü olarak yeterli zamanı ayırmak da bağlılığın gerekleri arasındadır.

Hukukun üstünlüğü

Hukuk düzeninin toplumda egemen kılınması, hukuk üzerinde politik baskı olmaması, yasaların kişilere göre çiftte standartlı olarak uygulanmaması, suçlunun kısa sürede yakalanıp cezalandırılması, yargısız uygulama yapılmaması, yetkili kişi ve kuruluşların yasalara saygılı olması, hukuk sisteminin sağlıklı ve düzenli çalışmasını sağlar. Bireye ve topluma güven, huzur mutluluk ve rahatlık verir.

Sevgi

İnsanın kendisiyle ve başkasıyla yaratıcı ilişki kurması demektir. Sevgi, sorumluluğu, ilgi ve bakımı, saygı ve bilgiyi, başkasının yetiştirme ve gelişmesi için istek duymayı gerektirir. Sevgi, yalnızca insanlara yönetilen bir duygu değildir. Yöneticinin, mesleğini de sevmesi gereklidir. Yöneticilik yoğun stres altında çalışmayı sorunlara hızlı ve etkili çözümler üretmeyi gerektiren bir meslektir.

Saygı

İnsan, her şeyden önce insan olduğu için değerlidir. İnsanın değeri ve onuru, insan ilişkilerinde önemlidir. Saygı, birçok insanın bildiği ve beklediği gibi korkmak, çekinmek değildir. Saygı bir insanı, bir kişi olarak olduğu gibi görmek, onun kişiliğini ve biricikliğini fark etmek demektir.

Hoşgörü

Yasalara ve etik kurallara aykırı olmadıkça, sevilmeyen ya da onaylanmayan şeylerin varlığına tahammül göstermektir. Hoşgörü insanın karşısındaki insanla etkileşirken, onunla eş duyum (empati) içinde olması etkileşim konusunda onun algılarını tanımaya çalışması, tepkide bulunması ve belli bir sınır içinde kusurluluk hakkı tanınmasıdır.

Hoşgörülmek, aynı zamanda bir iç hesaplaşmayı gerektirir. Çünkü bu hesaplaşma olmazsa, hoşgörü yerini ilkesizliğe ve bir tür bağınazlığa bırakabilir.

Laiklik

Din ve inançlar konusunda seçim, bireylerin iç dünyasının en dokunulmaz alanıdır ve öyle olmalıdır.

Laik bir düzen içinde herkes istediği dine ya da inanca sahip olabilir. Yöneticiler, iş görenlerin din ve inanç özgürlüğüne karışmamalı ve Anayasal düzende güvence altına alınmış olan din ve inanç özgürlüğünü zedeleyici bir davranışa girmemelidir.

Tutumluluk

Örgütü amaçlarına uygun olarak yaşatmak örgütteki insan ve madde kaynaklarını en verimli şekilde kullanmakla gerçekleşir.

Tutumlu olmak, örgüt kaynaklarının amaçlara uygun tüketilmesi, donanım ve araç-gereçlerin kullanışlı, ekonomik ve lüksten uzak ve işlevsel olanlardan seçilmesi gerekir. Yöneticiler için, sürekli çalan telefonlarla, ani ziyaretçilerle, ağır bürokrasinin yüklediği kırtasiyecilikle baş edebilmek önemli bir sorundur.

Demokrasi

İnsana bir değer olarak önem veren ve insan kişiliğinin özgürce ve eksiksiz olarak geliştirilmesine yarayan bir yönetim biçimidir.

Demokrasi eğitim süreci içinde öğretilir ve yaşam biçimine dönüştürülebilir.

Eğitim demokrasinin ön koşuludur.

Olumlu insan ilişkileri

Yönetimde olumlu insan ilişkileri, hem amaçlanan üretimin gerçekleştirilmesi, hem de iş görenlerin duyumunun sağlanması açısından gereklidir.

Sağlıklı insan ilişkileri için, bireyin yetenek ve güçleri kadar, zayıf yanlarının ve gereksinimlerinin neler olduğunun anlaşılması gerekir. İnsan ilişkilerinin niteliği, başarı ya da başarısızlığın belirleyicisi olmaktadır.

Açıklık

Açıklık karşılıklı iletişimi gerektirir. Kişiler arası iletişimde, katılanların yüz yüze olmaları, katılımcılar arasında karşılıklı iletişimin olması, söz konusu iletilerin sözlü ya da sözsüz olması gerekir.

Yöneticilerin açık davranabilmeleri için, eleştiriye açık olmaları gerekir. Eleştiriler amaçlı, nesnel, çıkarsız ve kişiye özel olmalıdır.

Hak ve özgürlükler

Hak ve özgürlükler bir arada kullanılan ancak birbiri ile karıştırılan kavramlardır.

Özgürlük kavramı, bireyin bir şeyi yapma ya da yapmama serbestliğidir. Devlet ya da başka herhangi bir güç tarafından herhangi bir şey için zorlanmamayı, baskı altında tutulmamayı ifade eder.

Hak kavramı ise özgürlükten daha geniş bir anlam taşır. Bu terim yalnızca serbest olmayı değil, bunun yanı sıra devletten ya da toplumdan bazı istemlerde bulunmayı içerir.

Emeğin hakkını verme

Emek iş görenin örgütsel edimini elde etmek için harcadığı kafa ve kol gücüdür.

İş görenin emeğinin hakkı, örgütün yapacağı ödeme ile verilir. Ödeme iş görenin üretim için örgüte harcadığı değer artışından hak ettiği değerin kendisine döndürülmesidir.

Etik Dışı Davranışlar

Ayrımcılık

Ayrımcılık ön yargılı tutumlarla davranmaktır. Bir grup insana karşı adaletsiz ve zarar verecek biçimdeki her türlü davranış ayrımcılık olarak tanımlanmaktadır.

Açık ayrımcılık; geleneksel olarak cinsiyete ya da ırkçılığa dayalı olarak ortaya çıkmaktadır. Kurumsal ayrımcılık; bir örgütün yansız bir seçim süreci sunsa bile, kadın ya da azınlıkların bu örgütte diğer gruplar ile eşit oranlı temsil edilmemesi sonucu ortaya çıkmasıdır.

Kayıрма

Aile, akrabalık bağları gibi maddesel olmayan etkileme araçlarını kullanarak, kamu görevlilerinin, bazı kişilere kamu işlemlerinde ayrıcalık tanınmasıdır.

Kamu görevlisi, tinsel-duygusal nitelikteki geleneksel bağlılıkları ve yükümlülükleri nedeniyle yakın çevresine ya da üzerinde nüfuzu olan başkalarının etkisi ile bir takım kişilere ayrıcalıklı davranmaktadır.

Rüşvet

Kamu görevlilerinin para, mal, hediye gibi birtakım maddesel çıkarlar karşılığında bunu sağlayan kişi ya da kümelere ayrıcalıklı bir kamu işlemi ile çıkar sağlaması rüşvet olarak tanımlanır.

Birçok yöneticiye çeşitli nedenlerle, farklı niteliklerde hediye verilmesi Türk toplumunun ve Türk bürokratik kültürünün bir gereği olarak kabul edilir bir davranış olarak karşımıza çıkar.

Yıldırma – Korkutma

Kabadayılık olarak tanımlanan ve kimseden korkmaz, yılmaz görünerek çevresine meydan okuma davranışı ile astlarını yıldırmaya çalışmak etik dışı bir davranıştır. Kabadayılık yoluyla, çalışanlar üzerinde güç gösterileri yapmak yöneticinin özenle kaçınması gereken bir davranış olmalıdır.

Sömürü (İstismar)

Sömürü, insan ya da nesnelerin adaletsiz kullanımudur. Çıkar sağlamaya yöneliktir.

Sömürünün çeşitli türleri vardır:

- Sömürücü, sömürülen kişiyi zorlayabilir veya aldatarak kullanabilir.
- Sömürülen kişi, yapılan eylemlere gönüllü rıza gösterebilir.
- Sömürülen kişinin amacı, çıkar sağlamak ve kazancını güvenceye almaktır.

İhmal

Türk Ceza Yasası'nın 230. maddesine göre ihmal, hangi nedenle olursa olsun görevin savsaklanması ve geciktirilmesi veya üstü tarafından verilen buyrukların geçerli bir neden olmadan yapılmaması olarak tanımlanabilir.

Bencillik

Yönetimde bencillik, yöneticinin başkalarının yararını düşünmeden; kimi kez onlara zarar vererek; davranışlarını yalnız kendi gereksinimlerini giderecek, kendine çıkar sağlayacak biçimde yönlendirmesidir.

Bencil, başkalarının gereksinimlerine ilgi duymaz, onların kişilik bütünlüğüne ve değerlerine saygı göstermez.

Yaranma-dalkavukluk

Rahatsız edici ve sahtekârlık olmasına rağmen yöneticiye yaranma ve dalkavukluk yapmanın, başarı için ödenmesi gereken bir bedel olarak görülmesi yaygın bir davranış biçimidir.

Kendisine dalkavukluk yapılan yönetici, sağlıklı bir görüş açısına sahip olmaması halinde davranışlarını pekiştirerek tüm çalışanlardan aynı davranışları bekleyebilir.

Yolsuzluk

Genel anlamıyla yolsuzluk, bir çıkar karşılığında, kamu yetkililerinin yasa dışı kullanımı olarak tanımlanmaktadır.

Yolsuzluk sadece maddi kazançları kapsamaz. Maddi olmayan özel amaçlara da yönelik olabilir. Kişisel kazançlar karşılığında yetkilerini kötüye kullanmaları, politik kazanç amacıyla devlet yetkisinin yasa dışı kullanımını anlatmaktadır.

Şiddet-baskı-saldırganlık

Şiddet sözcüğü, aşırı duygu durumunu, bir olgunun yoğunluğunu, sertliğini, kaba ve sert davranışı nitelendirir.

Yöneticinin şiddet içeren eylemleri kendini engellediği düşünülen nesne ya da bireyin kendisine doğrudan yaptığı gibi, hiç ilgisi olmayan nesne ya da bireylere yönelttiği görülebilir.

Hakaret ve küfür

Sözlü taciz olarak değerlendirilebilecek olan hakaret ve küfür, sözel bir şiddet gösterisidir.

Hakaret ve küfür kişiliğe saldırı olup, bu tür yöneticiler insanların kişiliğini küçültüp, örseleyerek, kendi bencil kişiliklerini yücelttiklerini inanmaktadır.

Bedensel ve cinsel taciz

Bedensel taciz, şiddetin bir ürünüdür. En sık karşılaşılan bedensel taciz türü ise dayaktır.

Cinsel taciz ise, çocuğa, gence, kadına laf atma, el, kol hareketi yapmakla başlayan geniş bir yelpaze içinde yer almaktadır.

Kötü alışkanlıklar

Özellikle, çocuk ve gençlerin bulundukları okul, çocuk yuvası, yetiştirme yurdu gibi kurumlarda görev alan çalışanların, sigara, alkol, kumar ve benzeri kötü alışkanlıkları çocuk ve gençlerin göz önünde sergilemeleri sakıncalıdır.

Kişisel açıdan bakıldığında, kötü alışkanlıklar bireyi ilgilendiren konudur. Ancak bu alışkanlıkların kişisellikten çıkarak, kamu alanına taşınması sakınca yaratmaktadır.

Görev ve yetkinin kötüye kullanımı

Bir makam adına elde edilmiş olan yetkiler kamu görevlilerince kötüye kullanılamaz.

Örgüt açısından yetkinin kötüye kullanımı, yetkinin veriliş amacından başka bir amaç için kullanılmasıdır.

Dedikodu

Genel olarak dedikodu, gerçek olup olmadığı bilinmeden başkalarına kara çalmak, insanları kötülemek, kınamak, suçlamak amacıyla yapılan konuşmalardır.

Dedikodu iş yerlerinde büyük ölçüde zaman ve enerji kaybına neden olmakta, insan ilişkilerinin gerginleşmesine ve bozulmasına neden olmaktadır.

Zimmet

Kamu görevlisinin para ya da mal niteliği taşıyan kamusal bir kaynağı, yasalara aykırı olarak kişisel kullanımı için harcaması ya da kullanması olarak tanımlanabilir.

Zimmetin bir yolsuzluk türü olmasına karşın rüşvetten farkı, bir alıcı ve verici olmamasıdır.

Dogmatik davranış

Dogmatik, daha önce doğru olan bir kavrama, bir inanca zamanla doğruluğu ortadan kalksa bile bağlı kalmaktır.

Dogmatik bir yönetici, mesleğinde kazandığı kavramlara ve inançlara zamanla ondan kopmayacak derecede bağlanabilmektedir. Genelleşmiş bir dogmatiklik, iş göreni bir ırka, bir dine bir ulusa, bir topluma bir mesleki görüşe karşı düşman edebilir.

Dogmatik bir kişi, kendi kavram ve inançlarını değiştirmez ve yenilikleri benimsemez.

Yobazlık-bağnazlık

Yobazlık ve bağnazlık, inanç ve düşünceleri konusunda tartışmaya yer vermeyen, tek doğru şeyin kendi doğrusu olduğuna inanan, kendi gibi düşünmeyenlere en ağır biçimde saldıran, hoşgörüsüz ve sevgisiz insanları tanımlar.

Yöneticilerin bağnaz tutumu çalışanların gelişme ve yenileşmesini engeller.

Mesleki Yozlaşma

Bir toplumda oluşan yozlaşma hayatın her alanını olduğu gibi iş yaşamını da etki altına alır. Mesleki yozlaşmanın çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenleri maddeler halinde sıralayabiliriz.

- Aşırı hırs, bencil ve aç gözlü davranma
- Yeterli hassasiyetin gösterilmemesi
- Eksik değerlendirme
- Plansızlık
- İyi niyetle arkadaşlarını koruma güdüsü
- Yasaların, kuralların ve yöntemlerin bilinmemesi
- İş yaşamında teknolojik ve sosyal gelişmelere paralel yasal düzenlemelerin gecikmesi
- Kendini koruma güdüsü
- Maddi ve manevi tatminsizlik, servet açlığı
- İdeolojik ya da siyasal ayrımcılık

Sadece verilen ücreti artırmak (yeterli ücret düzeyinin üzerine çıkarmak) insanları işletme için daha çok çalışmaya yönlendirmeyecektir. Bireyleri teşvik için, onlara birey gibi davranıp ilgi gösterilmesi gerekmektedir. Ayrıca hem örgütsel etkinlik hem de, bireylerin mutlulukları için, kişisel özellik ve becerilerinin belirlenerek bireyin uygun işe yerleştirilmesi, kendini geliştirmesine yardımcı olunması da bir sosyal sorumluluk gereğidir.

Yöneticilerin, işletmede çalışan işçilerin çıkarlarını koruyabilmeleri için, sendika kurma, sendikal faaliyetlerde bulunma ve grev hakkına engel olmaması hatta bunun için uygun bir ortam yaratması çalışanlara karşı etik sorumluluğunun bir gereğidir.

Aşağıdaki davranışları mesleki yozlaşma açısından irdelleyebiliriz.

- Manavdan aldığınız bir kilo elma ya da portakalı eksik tartan manavın bu davranışı doğru mudur?
- Pazarda “seçmece yok” deyip çürük domatesleri düzgün domateslerle birlikte tartıp satmak ne kadar doğru bir davranıştır?
- Sattığı ayıplı malı daha sonra “satılan mal değiştirilmez” deyip değiştirmek istemeyen mağaza sahibinin bu davranışı doğru mudur?
- Bir zengin işadamlının emekli bir generali ya da emekli tanınmış bir eski bürokratı “Ankara Temsilcisi” diye atayıp, başkentte hükümet ve bürokraside işlerini takip ettirmesi -örneğin, devletten teşvik elde edilmesi yönünde lobicilik yapılması- ahlaki bir davranış mıdır?
- Bir iş adamının bir milletvekiline gizliden maaş bağlayarak parlamentoda “yasa simsarlığı” yaptırması doğru bir davranış mıdır?

İş Etiğinde Uygun Davranışların Sonuçları

İş hayatında etik değerlere uygun davranışlarda bulunmanın çeşitli olumlu ya da olumsuz sonuçları vardır. İş hayatındaki etik davranışların olumlu sonuçları olarak şunları sayabiliriz:

- İş ortamında saygınlık kazanma
- İş ortamında ki güvenilirlik
- İş dünyasında iyi bir imaja sahip olma
- İş hayatında karşılaşılabilecek problemlerin çözümünde kolaylık görme
- Etik değerlerle kalite yönetimi, stratejik planlama gibi alanların yönetilmesine yardımcı olma
- Etik değerlerle kurumların sosyal sorumluluklarını düzenli bir şekilde yerine getirmesini sağlama
- Etik değerlerle haksız rekabetin engellenmesini sağlama
- İş ortamında kabul görme vb.

Bununla birlikte iş hayatında etik değerlere uygun davranışların olumsuz sayılabilecek bazı sonuçları olabilir: İşini kaybetme, işte mevki yitirme, pasif pozisyona görevlendirilme, maddi ve manevi zarar görme örnek olarak verilebilir.

Mühendis, Mühendislik ve Mühendislik Etiği

Mühendis ve Mühendislik

Mühendislik mesleğinin çeşitli tanımları mevcuttur. Örneğin, Mühendislik ve Teknoloji Programları Akreditasyon Kurulu ABET⁵ tarafından, mühendislik fakülteleri akreditasyon ölçütleri tavsiyeleri içindeki tanım şöyledir:

“Mühendislik, matematiksel ve doğal bilimlerden, ders çalışma, deneyim ve uygulama yolları ile kazanılmış bilgileri akıllıca kullanarak, doğanın madde ve kuvvetlerini insanoğlu yararına sunmak üzere ekonomik yöntemler geliştiren bir meslektir”

Türk Dil Kurumu’nun “Güncel Türkçe Sözlük”üne göre ise mühendis; *“insanların her türlü ihtiyacını karşılamaya dayalı yol, köprü, bina gibi bayındırlık; tarım, beslenme gibi gıda; fizik, kimya, biyoloji, elektrik, elektronik gibi fen; uçak, otomobil, motor, iş makineleri gibi teknik ve sosyal alanlarda uzmanlaşmış, belli bir eğitim görmüş kimse”* iken; Wikipedia’ya göre *“modern anlamda mühendis, bilim insanların ürettiği teorik bilgiyi tekniker ve teknisyenlerin uygulayabileceği pratik bilgiye dönüştüren kişi”*dir. Arthur Mellen Wellington mühendisliği, *“beceriksiz birinin iki dolara kötü yaptığı bir şeyi bir dolara iyi yapma sanatı”* olarak tanımlarken *“ihtiyaçların karşılanmasında emniyet, ekonomi ve estetiğin göz önüne alınması”* olarak tanımlayanlar da mevcuttur.

Ana Britannica’ya göre *“bilimsel ilkelerin, doğadaki kaynakların en verimli biçimde yapılara, makinalara, ürünlere, sistemlere ve süreçlere dönüştürülmesi amacıyla uygulamaya konmasına”* Büyük Larousse’a göre ise *“bilimsel çalışmaların, araştırmaların sonuçlarını, toplumun somut ihtiyaçlarını karşılamak üzere teknolojiye ve uygulamalara geçiren sistematik çalışmalar bütününe”* mühendislik denir.

Mühendisler de bilim adamları da matematik ve doğa bilimleri üzerine aynı doğrultuda eğitilirler. Ama bilim adamı “bilgi”yi **yeni bir bilgi** için kullanırken; mühendis, yararlı aletler, yapılar, araçlar, işlemler ve süreçler tasarlamak, geliştirmek ve üretmek için **uygular**. Özetle söylemek gerekirse, bilim adamı **bilmeyi**, mühendis ise **yapmayı** amaçlar. Thodore von Karman’ın deyişiyle: *“Bilim adamı doğada var olanı araştırır, mühendis ise varolmayanı oluşturur”*

Bu açıdan baktığımızda, diğer başka meslekler gibi özel bir eğitimle kazanılan mühendislik mesleğinin, bilimsel ve teknik bilginin kullanımıyla, tek tek

⁵ Accreditation Board for Engineering and Technology - Mühendislik ve Teknoloji Programları Akreditasyon Kurulu

insanların ya da toplumun kullandığı yapıların, araçların, sistemlerin, süreçlerin, hizmetlerin ve ürünlerin tasarlanmasını, üretilmesini ve denetlenmesini, vb. içerdiğini söyleyebiliriz.

Burada bir parantez açarak, etimolojik açıdan ele aldığımızda karşımıza çıkan birçok sözcük ve kavramın felsefe ile doğrudan ilgili olduklarını ve bu açıdan mühendisliğin felsefe ile ayrılmaz bağları olan bir kavram ve uğraş olduğunu da özellikle belirtmemiz gerekmektedir.

Mühendislik Etiği

Mühendislik mesleğinin, bilimsel ve teknik bilginin kullanımıyla, tek tek insanların ya da toplumun kullandığı yapıların, araçların, sistemlerin, süreçlerin, hizmetlerin ve ürünlerin tasarlanmasını, üretilmesini ve denetlenmesini vb. içerdiğini az önce belirtmiştik. Mühendisler bu etkinlikler sırasında kararlar alırlar, tercihlerde bulunurlar. Bu kararları alır ve tercihleri yaparken farklı değerlerin etkisi altındadırlar. Mühendisliğin teknik çözümü ile insanların (ya da toplumun) güvenliği, çözümün maliyeti, çevreye ya da kültürel dokuya etkileri vb. konular arasında çelişkilerin olması doğal ve kaçınılmazdır. Etik bir sorunla karşılaştığımızda -nasıl davranırsak davranalım- mutlaka bazı değerleri göz ardı etmek durumunda kalırız; çünkü, etik sorunlarda iki değer çatışır ve bunlardan biri seçildiğinde, mutlaka öteki değerden vazgeçiyoruz ya da onu bir ölçüde zedeliyoruz demektir. İşte mesleğin etik boyutunun anlam ve önemi, bu tür noktalarda ve durumlarda ortaya çıkmaktadır.

Mühendis üretim sürecinin etkin bir ögesidir. Üretim ise insanların varlığını geliştirerek sürdürebilmesi için zorunlu olan gereksinmelerini karşılamak amacıyla doğayı değiştirme sürecidir. Öte yandan bu çaba, aynı zamanda insanın doğayı değiştirirken kendisini de değiştirme sürecidir. Mühendisler toplumsal süreçte, sanayi devrimiyle ortaya çıkan bilim ve teknolojiyi üretime uygulayan insanlardır.

Üretimin kitlesel nitelik kazanması, bilim ve teknolojiadaki gelişmelerin üretim alanında belirleyici konuma gelmesi, bunların toplumlarda yarattığı dönüşüm ve gelişmeler, mühendise önemli bir statü kazandırmıştır. Mühendislikle ilgili bir çalışmada⁶, *“Keynes’in öngördüğü refah devleti modelinin, kitle üretimini tüketebilecek zamana ve imkana sahip olan, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçları sağlanan, piyasa karşısında korunan, örgütlü/sendikalı bir çalışanlar kesimini esas aldığı, çağdaş proletarya gibi çağdaş mühendisin de, 2. Dünya savaşı ertesinde, doruğuna ulaşan bu ortamda olgunlaştığı”* belirtilmektedir.

Dünyada ilk mühendislik örgütlerinin 1830’lardan itibaren kurulmaya başlandığı ve ilk mesleki ahlak kuralları ile ilgili çalışmaların da bunun hemen arkasından gündeme geldiği biliniyor. 1910’larda kabul edilen ilk kurallar, daha çok

⁶ Artun, Ali; 1999 Ankara, Fordizm ve Mühendisin Dönüşümü, TMMOB Yayını

meslektaşlar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesini temel alıyordu ve bu uzunca bir süre böyle devam etti. Örneğin, 1852’de kurulan Amerikan İnşaat Mühendisleri Örgütü’nün 1877’den itibaren bazı kuralların konulması yönünde başlattığı girişimler, 1910’da sonuçlandı. Bu tarihte kabul edilen ilk etik kuralların altı maddesi kısaca “rüşvet alma”, “meslektaş aleyhine konuşma”, “başkasının işini elinden alma”, “meslektaşının fiyatını kırma”, “meslektaşına rahatsızlık verme”, “reklam yapma” şeklinde idi.

Mühendislerin insanın doğayla mücadelesinde kazanımlar elde ettiği uzunca bir süre boyunca, hem bilimin ve teknolojinin toplumsal boyutları, hem de bunun bir uzantısı olarak mühendisliğin etik boyutu sorgulanmadı, daha doğrusu, buna ihtiyaç duyulmadı. Mühendisliğin etki alanının genişlemesi, nükleer silahların kullanılması, teknik nedenler yüzünden meydana gelen kazalar, mühendislerin karıştıkları yolsuzluklar, tüketici bilincinin gelişmesi, toplumsal denetim kavramının yaygınlaşması gibi nedenlerle, meslek ahlak kuralları da değişmeye başladı. Teknolojinin ve bu arada mühendisliğin, rekabetin temel unsurlarından biri haline gelmesi ve bu etkinliklerin büyük şirketler bünyesinde merkezileşmesi ve yoğunlaşması, mühendislik mesleğinin kendi değerleri ile şirketlerin kar amaçları arasındaki çelişkileri arttırdı. Mühendislik etkinlikleri, mesleki değerler, şirketin değerleri, toplumsal değerler gibi bir dizi alanın çakışma ve çatışma noktası haline geldi.

Bu gelişmelere koşut olarak, meslek ahlak kuralları da değişmeye başladı. İlk kez 1950’de ABD’de “mühendisin bilgi ve becerisini insanın refahının gelişmesi için kullanması” ifadesi **Mühendislerin Etik İlkesi** adını taşıyan bir metinde yer aldı. Bundan sonraki düzenlemelerde mühendislerin kişisel sorumluluğu ön plana çıkarıldı ve temel bir eğilim olarak “toplumun güvenliğini, sağlığını ve refahını koruma” ilkesi mühendislik etkinliklerinde önde gelen kriter oldu. Mühendislik örgütlerinin kendilerini topluma bir güven duygusu vermek zorunda hissetmelerinin, bu gelişmede önemli etkisi olduğunu da belirtmek gerekiyor.

Mühendislik Eğitiminde Etik

Mühendislik faaliyetleri sonucu ortaya çıkan ürün ve hizmetler, günlük yaşamımızı o kadar etkilemektedir ki; toplumumuz, diğer dünya toplumları gibi, mühendislerimizden büyük beklentiler içine girmiştir. Bunlar genellikle aynı anda birçok kişiye hizmet verebildiği gibi, bu ürünlerde veya hizmetlerde olabilecek herhangi bir mühendislik hatasının topluma veya çevreye büyük zararlar vermesi de mümkündür. Bu nedenle, mühendislerin iyi bir teknik eğitimin yanı sıra, iyi çevre ve iyi etik eğitimi almış olmaları da gerekmektedir. Toplum mühendislerden, toplumsal yaşamın her alanında belirleyici bir yer tutmakta olan mühendislik hizmetleri konusunda, kaliteli ve akılcı üretim beklerken; diğer taraftan da etik kurallara uyarak meslek ahlaklarını korumalarını istemektedir.

Bu açıdan bakıldığında, toplumsal bozulmaya karşı kültürel gelişmeyi hedeflemesi beklenen etik eğitiminin, olay ve olgulara toplumsal açıdan da bakılabilmesi için sorgulama ve değerlendirme yeteneklerinin geliştirilebilmesini sağlayacak şekilde verilmesi gerektiği açıktır.

Bütün bu anlatılanların sonucunda etik konusu, çeşitli biçimlerde mühendislik programlarında tartışılmaya ve bir ders olarak mühendislik programlarına konmaya başlanmıştır. Bu durum, bilgilerin “Mühendislik Etiği” adlı bir ders ile verilmesi veya mühendislik mesleki ve etik sorumluluk anlayışının, geniş bir şekilde mühendislik derslerinin içinde öğrenciye aktarılması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ancak dört yıllık formal mühendislik eğitimi sırasında, kalabalık müfredat içine bu amacı sağlayacak ölçü ve yeterlikte etik dersinin konulamamakta olduğu, bir gerçektir. Bu nedenle batı dünyasında, fakültelerde başlatılan etik eğitiminin, “mühendislik odaların üyelerinden etiksel taahhütlerde bulunmalarını istemesi yoluyla” tamamlanması yoluna gidilmektedir.

ABET’in mühendisliği “*matematiksel ve doğal bilimlerden, ders çalışma, deneyim ve uygulama yolları ile kazanılmış bilgileri akıllıca kullanarak, doğanın madde ve kuvvetlerini insanoğlu yararına sunmak üzere ekonomik yöntemler geliştiren bir meslek*” olarak tanımladığı daha önce belirtilmişti.

ABET’in bu tanımı mühendislik eğitimi müfredatını hazırlayanların, nasıl bir formal eğitim programı yapmaları gerektiğine de ışık tutmaktadır. ABET etiksel sorumluluğu 2000 yılından sonra yayımladığı mühendislik ölçütlerinin ikisinde vurgulamaktadır. Bu ölçütlerden birinde, mühendislik programlarından mezun olanların, profesyonel ve etiksel sorumluluğu benimsemiş olduklarını kanıtlamaları gerektiği ifade edilmekte; diğesinde ise mühendislik standartlarının yanı sıra, öğrencilerin kazandıkları tasarım deneyimleri içinde, güvenliliğe, sürdürülebilirliğe ve üretilebilirliğe ilişkin; ekonomik, çevresel, etiksel, sosyal, politik, hususları da benimsediklerini kanıtlamaları gerektiği belirtilmektedir.

Örneğin ABD’de Elektrik ve Elektronik Mühendisliği Enstitüsü IEEE⁷ üyeliğe müracaat eden yeni mezun mühendis adaylarını üye yapmadan önce; onlardan elektrik, elektronik ve bilgisayar mühendislerinin katkılarıyla gelişmiş ve gelişmekte olan teknolojilerin, dünyadaki yaşam kalitesini nasıl etkilediği bilinç ve sorumluluğunu, nasıl ve hangi davranışlarında yansıtacaklarını aşağıda yazılı on maddede taahhüt etmelerini istemektedir:

1. Kamu güvenliği, sağlığı ve refahı ile uyumlu mühendislik kararları verme sorumluluğunu üstlenmek, çevreyi veya halkı tehdit edebilecek faktörleri zamanında açıklamak.
2. Çıkar çatışmalarından mümkün olduğunca uzak durmak.

⁷ Institute of Electrical and Electronics Engineers

3. Verilere dayanarak yapılan iddia veya tahminlerde, dürüst ve gerçekçi olmak.
4. Rüşveti tüm şekilleriyle reddetmek.
5. Teknolojinin daha iyi anlaşılması, yerinde uygulanması ve potansiyel zararlarının anlaşılır kılınması için çalışmak.
6. Teknik bilgi ve becerileri güncelleştirmek ve ilerletmek; teknolojik görevleri, sadece deneyimi veya yeteneği içinde olduğu zaman üstlenmek.
7. Teknik çalışmaları araştırmak ve eleştirisini yapmak; hataları kabullenmek ve düzeltmek,
8. Irk, dil, din veya etnik köken gibi faktörlerden bağımsız olarak, tüm kişilere insafıyla davranmak.
9. Başkalarını yanlış davranış veya iftiralarla yaralamaktan sakınmak.
10. Meslektaş ve iş arkadaşlarına mesleki ilerlemelerinde ve bu etik kuralları uygulamalarında yardımcı olmak.

Mühendislik Etiğinin Temel İlkeleri

1970'lerden sonra, devlet öncülüğünde ve koruması altında, planlı sanayileşmeye dayanan ulusal kalkınmacı modellerin geçerliğini kaybetmeye başlamasıyla, iş gücünün esnek üretim, esnek istihdam modeline göre örgütlenişi; mühendisin de üretim ve istihdamını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu gün, genelde, mühendislerin çalışma yaşamında mesleki eğitimlerine yaraşır, bilgi ve becerileriyle uyumlu iş bulabildiklerini ya da bilgi ve becerilerini üretim alanında kullanarak tatmin edici bir yaşam sürdürebildiklerini söylemek pek olanaklı değildir. Ayrıca mühendisler, iş bulma zorluğu yanında işsiz kalma riski, kariyerine uygun iş ve görev üstlenememe, düşük ücretle çalışmaya zorlanma gibi pek çok sorunla karşı karşıyadırlar. Bu gibi pek çok sorun ele alınıp derinlemesine irdelenmeye başlandığında -kaçınılmaz olarak- mühendisliğe felsefi açıdan yaklaşılmış olunacaktır.

Mühendis eğitilmiş, eleştirel akla sahip, doğa gibi olay ve olguları da analiz etme ve bunlardan senteze varma erginliğini kazanmış bir insandır. Dolayısıyla mühendis sorunları çözüm olanaklarıyla birlikte gören, olanakları en verimli şekilde kullanan insandır. Kuşkusuz, **mühendisce düşünmek, mühendisce bakmak** vb. deyimler, olay ve olgulara eleştirel aklın ışığında yaklaşan ve sorgulayıcı bir yöntemi anlatmaktadır. Bu da felsefi bir bakış açısını gerektirir. Felsefenin, “*insanın yaşamına kazandırdığı bakış açısı*” olarak tanımlandığı ve “*felsefeyi başlatanın, insanın sorduğu ve yanıt aradığı bazı sorular olduğu; başka bir deyişle, insanın düşünmeye, soru sormaya başlamakla, felsefenin de kapısını aralamaya başladığı*”⁸’nin kabul edildiği günümüzde, mühendislik felsefesi denebilecek bir felsefe dalının böyle bir sorgulama temeli üzerinde gelişebileceği söylenebilir.

⁸ Günay, Mustafa; 2002 Süreğiden Felsefe Üzerine Deneme, Karahan Kitabevi

Mühendisler, kendilerini daha iyi tanımlamak ve mesleki kimliklerini ortaya çıkarmak amacıyla; üretim sürecinde ve üretici güçler arasındaki yerlerini, üretim ilişkilerini, üretim ilişkilerine dayalı üretim biçimini, egemen ideolojiyi, kendilerine verilen değerle kendi değeri arasındaki farkı, kısaca yaşamdaki yerlerini kavramak ve kavratmaya yönelik olarak kapsamlı bir sorgulama sürecini başlatmak durumundadırlar. Bu sorgulama içinde, yaşadıkları sorunlar, sorunların nereden, neden ve nasıl kaynaklandığı, sorunlarının bugünlerini ve geleceklerini nasıl etkileyeceği ve bunlara karşı düşünülen çözüm önerileri, kendilerine düşen sorumluluklar da açıklıkla ortaya konmuş olacaktır. Böyle bir arayış içinde, kendilerini ve toplumsal süreçleri tarihi perspektifle sorgulamaya başladıklarında, yaşamı felsefi bakış açısıyla değerlendirmeye almış olacaklardır.

Bu sorgulama kaçınılmaz olarak etik temelde ve ahlaki sorumluluk duygusuyla yapılmak zorundadır. Bu sorunların tartışıldığı ortamda, etik, daha önce de belirtildiği gibi, küresel boyutta gündeme getirilmek, sözü edilen etik kategoriler yaygınlaştırılmak istenmektedir. Burada dikkati çeken nokta, küresel boyutta, bütün etik ve ahlaki değerler çiğnenirken, hatta ahlak dışı eylemlere seyirci kalınırken, etik kategorilerin öne çıkartılmasındaki mantıksal yanıltmadır. Başka bir açıdan bu etik kategoriler egemen güçlerin tüm değerleri yok eden eylemlerini gizlemeye yönelik bir paravan olarak kullanabilecektir.

Etik kategoriler yerine etiğin ifade ettiği anlama yakından bakmak gerekmektedir.

Etik, insanların yaşamlarını birlikte ve barış içinde sürdürebilmeleri için tarihi süreçte toplumsal olarak yarattıkları, benimsedikleri, zora dayanmayan değerler bütünüdür. İnsanların kendi iradeleriyle birlikte yaşama kararlılıklarını yansıtmaktadır. Bu nedenle etiğe toplumsal yaşamda hukuktan da önde bir yer verilmekte ve hukuk, “minimum etik” olarak tanımlanmaktadır. Ancak etik, bütünlüğü bozulup, alt kategorilere indirgenerek ele alınmakta ve yaratılan yapay değer yargıları insanlara etik olarak kabul ettirilmeye çalışılmaktadır.

Bunun nedenleri derinlemesine irdelenmeli ve sorgulanmalıdır.

Etik, insanlar arası ilişkilerin temelinde yer alan, insanların tutum ve davranışlarını yönlendiren ilkeler, değerler bütünüdür. Ahlak ise, bu tanımlamada, kişinin etik ilkeler temelinde sergilediği bireysel tutum ve davranışlarını ifade etmektedir. Etik, toplumsal bir süreç olan üretim faaliyetleri içinde kurulan zorunlu üretim ilişkilerinde, diller, dinler, tapınma türleri, töreler, geleneklere benzer biçimde oluşmaktadır. Toplumdan topluma farklılık gösteren etik, tarih içinde tabulardan, şartlanmalardan ayıklanıp olgunlaşarak toplumlara has dinamik bir süreç olarak gelişmektedir.

Etik, toplumların sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel yapıları içinde tüm kategorilerle doğrudan bağlı bulunmaktadır, başka bir deyişle etik, belirli davranış kalıplarına indirgenmiş bağımsız çerçevelerde ele alınabilecek bir kategori değildir. Ayrıca etik hazır ahlak reçetesi de değildir; etik değer ve ilkeler ithal ve

ihraç edilemezler, ancak toplumlar arası ilişkilerle toplumdan topluma geçer ve içselleştirildikleri takdirde toplumların değerleri arasında yer alabilirler.

Etik değerlerin hukuk kurallarından farkı, etiğin toplumsal tepkilerle oluşmasındadır. Etik değerlerin çiğnenmesine karşı yaptırım, yine, toplumsal olarak geliştirilen davranışlarla ortaya konur. Etik, etik soru ve sorunlar, doğrudan insanla ilgili, her gün herkesin yüz yüze geldiği soru ve sorunlardır. Bu gerçeklik, “yaşamak eylemde bulunmak, eylemde bulunmak karar vermek, karar vermek de ahlaki sorumluluk gerektirir” öz deyişiyle ifade edilmektedir.

Hiç bir insan ahlaki karar verme sorumluluğu dışında kalmaz ve karar verme süreçlerinde tarafsız tutum takınmaz. Bunlarla birlikte, bir insanın eylemlerinin etik temelde sorgulanabilmesi için o kişinin;

- başkasının baskısı ve tahakkümü altında kalmadan karar verme özgürlüğüne sahip olması,
- iradesinin her hangi bir otoritenin vesayeti veya baskısı altında bulunmaması, başka bir tanımlamayla yaderk bir kişilik yerine özerk bir kişiliğe sahip olması,
- nasıl davranacağı konusunda seçeneklerinin elinden alınmamış olması,

gerekmektedir.

Kısaca sunulan bu ilkeler, etik üzerinde görüş birliğine varılan ilkelerdir. Buna karşın etik amaç-araç ilişkisi içinde, fayda etiği, ödev etiği, davranış etiği gibi pek çok dala ayrılmaktadır. Bu ayrışmaların amacı insan ilişkilerini her kesimin çıkarları doğrultusunda yönlendirme isteğinden kaynaklanmaktadır. Her kategori ilkeyi kendi amacına göre yorumlamakta, ilkede buluşsalar bile eylemde buluşmanın koşulunu yaratamamaktadır. Örneğin kapitalist için ahlakın temeli faydaya dayanmaktadır. Buna göre bir eylem amacına göre değerlendirilir, burada amaç kar olduğuna göre, kar elde edildi ise eylem ahlakidir. Kimine göre ise ödev kutsaldır, hiç bir şey ödevin yerine getirilmesine engel olmamalıdır. Kimisi de öteki dünyada, cennette bir yer edinmeyi, eylemlerine temel almaktadır.

Mühendislerin etik sorumluluklarını tartışabilmek için çalışma koşullarına ve toplumsal/sınıfsal konumlarına bakmak gerekmektedir. Mühendisler sınıfsal açıdan parçalı, çıkarları bir biriyle çelişen bir yapı sergilemektedirler. Bunlardan birincisi kapitalist ilişkiler içinde, çıkarlarını sermayenin çıkarlarıyla özdeşleştiren kesimdir. Bir başka grup kendi işinde çalışan, hem üretici hem patron konumundaki mühendislerdir. Bunlar ne kapitalist ne de emekçi konumunda olan bir kesimdir. Asıl çoğunluğu oluşturan kesim, giderek proleterleşen, ücretli çalışan kesimdir. Bir başka grup ise sermayenin yedek emek deposu konumundaki işsiz mühendislerdir.

Bu parçalı yapının yanında olaya üretim biçimini yönlendiren ideolojiler açısından bakacak olursak iki temel yaklaşımla karşılaşırız. Fordist bakış

açısıyla mühendisin konumu çok kısa olarak, “mühendisin sağlayacağı tek yarar maliyetleri düşürmek yani para kazandırmaktır. Bunu beceremiyorsa düşük ücret alacak, yoksullaşacak ve belki bir gün işsiz kalacaktır. Bir başka deyişle, bu son durumda mühendis sermaye için var olmayacaktır⁹” biçiminde ifade edilebilir. Diğer yanıyla da eleştirel aklın temsilcisi olan mühendis, “servet sahiplerinin toplum üzerindeki ideolojik ve maddi hegemonyasını reddederek kendisini, çıkarları servet sahibinin çıkarlarıyla çelişik bir özne olarak yeniden kurar⁹”

İdeolojik olarak birinci grubu benimseyen mühendisler, özerk bir kimliği yansıtamayacakları için, davranışlarını belirleyen ilkeler, bağlı oldukları otoritenin değer yargıları olacak ve bunların dışında bir davranışta bulunmaları söz konusu olamayacaktır. Bu bir anlamda toplumsal etik değerlerinin dışında, genelde, sermayenin çıkarına göre oluşturulan kurallara bağlı olan bir anlayışı kabul etmiş olacakları anlamına gelmektedir. Bu gün yaygınlaşan iş etiği, meslek etiği, etik kurullar vb yaklaşımlar, işte bu anlayışın yansımalarıdır.

Esas olan ve gelecekleri yönünden önem taşıyan, üretimi toplumsal gelişmenin ve toplumsal gereksinmelerin karşılanması olarak kabul eden, çıkarlarını toplum çıkarlarıyla birlikte düşünen mühendislerin tutum ve davranışlarıdır. Bu koşullar altındaki mühendisler üretim sürecinde ne tür değerlerin egemen olması gerektiğini ve bu değerleri egemen kılmak için hangi tutum ve davranışları sergilemelerinin doğru, uygun ve zorunlu olduğunu düşünmek zorundadırlar.

Bu kapsamda, sermayenin dayattığı koşulları kabul edip uygulamaya koymak sorunların çözümüne yeterli olabilecek midir? Üretimin toplumsal niteliğine uygun olarak, sahip olduğu bilgi ve yeteneklerini, bilim ve teknolojiyi insanlığın gelişimi yönünde kullanabilmenin yol ve yöntemleri ne olmalıdır?

Mühendisler iş yaşamında, insanlarla ilişkilerinde tutum ve davranışlarını, tercihlerini belirlerken, mühendis kimliklerinin dışında daha bir çok kimliğin sahibi ve bunların sorumluluğunu taşıdıklarını, ekonomik ve siyasi koşulların, toplumsal kültürel etmenlerin de etik karar verme süreçlerini nasıl etkileyeceğini ve bunlara karşı nasıl tutum ve davranışlar sergilenmesi gerektiğini de değerlendirmek zorundadırlar.

Kendi işlerinde çoğunlukla kendi emek güçlerine dayalı çalışan mühendisler de günlük uğraşlar ötesinde hedefleri açısından da, aynı şekilde karar aşamasında bulunmaktadır. Bu, kapitalist sınıf içinde yer almak için sermayenin dışlileri arasında kendilerine şans aramakla, karşı durmak arasında bir seçimdir. Bu durumda etik sorgulama, çoğunlukla, seçeneksiz bırakılan çalışanların etik davranışlarından çok topluma etik adı altında dayatılan değer yargıları üzerinde olmaktadır.

⁹ Köse, Ahmet Haşim; Öncü, Ahmet; 2000 Ankara, Kapitalizm, İnsanlık ve Mühendislik, TMMOB Yayını

İşsizlik en önemli toplumsal sorundur, işsiz insan üretim faaliyeti dışına itilmiş, dolayısıyla varlığı zedelenmiş bir insandır. İnsanları işsizliğe mahkum eden bir sistem, aslında, etik açıdan özürlü bir sistemdir. Böylesi bir sistemde, istenildiği kadar etik kategoriler hazırlansın, “etik yasa”lar çıkartılsın, hiç bir girişim bu insanlık aybını örtmeye yetmemektedir. Etiği zedeleyen her olgu ve olay insan bütünlüğüne yapılmış bir saldırıdır.

Bir toplumda etik değer ve ilkelerin gelişip yerleşmesi ancak özgürlüklerin gelişmesiyle, bu gelişim içinde kişi ve kurumsal özerkliklerin yerleşmesiyle mümkün olabilecektir. Tepki verme olanakları elinden alınmış, sindirilmiş, kamu alanları baskı altında olan bir toplumda insanlar, etik ve ahlak dışı uygulamaların sadece seyircisi olmaya mahkum kılınmaktadır.

Mühendisler mühendislik mesleğinin doğruluğunu, onurunu ve değerini:

- İnsanlığın refahının artması için kendi bilgi ve becerilerini kullanarak,
- Dürüst ve tarafsız olarak halka, kendi işverenlerine ve müşterilerine sadakatle hizmet ederek,
- Mühendislik mesleğinin yeteneğini ve prestijini artırmaya çabalayarak,
- Kendi disiplinlerinin mesleki ve teknik birliğini destekleyerek,

yüceltir ve geliştirirler.

Mühendisler mesleklerini icra etmeye başlamadan önce **Mühendislik Yemini** ederler:

“Bana verilen mühendislik unvanını sağladığı yetkilerin ve yüklediği sorumlulukların bilincinde olarak ülkenin ve tüm dünyanın yararı için tarafsız ve doğru davranmaya meslek yaşamı boyunca doğaya ve insanlığa zarar vermemeye, bilgi ve becerilerimi sürekli geliştirerek mesleğin saygınlığını, etkinliğini ve toplumun yaşam kalitesini yükseltmeye özen göstereceğime ant içerim”

Öte yandan mühendisten beklentileri konusunda, ABD’de IEEE (Elektrik ve Elektronik Mühendisliği Enstitüsü)’nin yeni mezun mühendis adaylarının üyelik başvuruları sırasında taahhüt etmelerini istediği aşağıdaki hususları yeniden hatırlayabiliriz:

1. Kamu güvenliği, sağlığı ve refahı ile uyumlu mühendislik kararları verme sorumluluğunu üstlenmek, çevreyi veya halkı tehdit edebilecek faktörleri zamanında açıklamak,
2. Çıkar çatışmalarından mümkün olduğunca uzak durmak,
3. Verilere dayanarak yapılan iddia veya tahminlerde dürüst ve gerçekçi olmak,
4. Rüşveti tüm şekilleriyle reddetmek,
5. Teknolojinin daha iyi anlaşılması, yerinde uygulanması ve potansiyel zararlarının anlaşılır kılınması için çalışmak,

6. Teknik bilgi ve becerileri güncelleştirmek ve ilerletmek, teknolojik görevleri sadece deneyimi veya yeteneği içinde olduğu zaman üstlenmek,
7. Teknik çalışmaları araştırmak ve eleştirisini yapmak, hataları kabullenmek ve düzeltmek,
8. Irk, dil, din veya etnik köken gibi faktörlerden bağımsız olarak tüm kişilere insafıyla davranmak,
9. Başkalarını yanlış davranış veya iftiralarla yaralamaktan sakınmak,
10. Meslektaş ve iş arkadaşlarına mesleki ilerlemelerinde ve bu etik kurallarını uygulamalarında yardımcı olmak.

İşverene karşı sadakatin mühendisin tek etik sorumluluğu olduğu görüşü, artık günümüzde değerini yitirmiş bulunmaktadır. Bunun yanı sıra toplum, günlük yaşantımızdaki birçok faaliyet ve olaydan da mühendisleri sorumlu tutmaktadır.

Mühendislik etiği, mühendislik mesleğinin statüsünü geliştirmek ve sorumluluğunu bir kere de ahlaki değerlerle vurgulayarak hatırlatmak amacıyla “meslektaşlar arasında birbirimize nasıl davranmamız gerektiğinin ilkelerini ortaya koymak” şeklinde tanımlanmaktadır. Diğer bir şekilde Mühendislik Etiğini “meslektaşlar arasında yazılmamış ve imzalanmamış bir sözleşme” olarak da nitelemek mümkündür.

Etiğin yapısal ve içerik olarak (1) genel etik, (2) meslek etiği ve (3) görev etiği olarak üçe ayrılabilir. düşünülürse; mühendislik etiği meslek etiği içinde yer alacaktır. Diğer taraftan, görev etiğinin gereklerini yerine getirenlerin, mesleklerinin onurunu da ayakta tutacakları kuşkusuzdur. Örneğin, mühendis, görev etiğinin bilinciyle olaylara yaklaştığı takdirde, aynı zamanda meslek bilinciyle ilkeleri doğrultusunda hareket etmiş olmaktadır. Mühendislik mesleğindeki gelişmeler, gereksinimler, mesleki etik kurallarına da yeni yaklaşımlar ve ilaveler getirmiştir.

Mühendislik Etiği'nin Temel İlkeleri **Dünya Mühendisler Birliği**'nin 5 Ekim 1977 günlü toplantısında şöyle belirlenmiştir:

1. Mesleki görevlerini yerine getirirken, toplumun güvenliğini, sağlığını ve refahını en önde tutacaklardır.
 - a. Mühendisler; toplum yaşamının, güvenliğinin, sağlığının ve refahının, yapıların, makinelerin üretimlerin, işlemlerin ve donanımların üretilmesindeki mühendislik kurallarına, kararlarına ve uygulamalarına bağlı olduğunu bilmelidir.
 - b. Mühendisler, toplumun sağlığı ve refahının güvenliğini tasarlamayan planlar ve benzerlerini kullanmayacak ve kabul edilen mühendislik standartlarına uygun olanları kullanacaktır.
 - c. Mühendisler toplumun güvenliğini, sağlığını ve refahını tehlikeye sokan mesleki kararların devreden çıktığı durumlarda, müşterilerini

- veya işverenlerini bilgilendirmeli ve durum hakkında diğer otoritelerin dikkatini çekmelidirler.
- d. Mühendisler, diğer kişilere veya firmalara tasarım güvenilirliği ilkelerinin herhangi bir maddesinin ihlalinde olabileceklerin bilgisini veya nedenlerini bildirmek zorundadırlar. Bu gibi bilgiyi özel yetkiliye yazarak sunacaklar ve bu gibi bilginin elde edilmesinde yetkili ile işbirliği yapacak ve gerektiğinde yardımcı olacaklardır.
 - e. Mühendisler, topluma ilişkin olaylarda yapıcı hizmet olanakları arayacaklar ve kendi toplumlarının güvenliği, sağlığı ve esenliğinin geliştirilmesi için çalışacaklardır.
 - f. Mühendisler, yaşamın kalitesini artırmak için çevreyi iyileştirmelidirler.
2. Sadece kendi uzmanlık alanlarındaki hizmetleri vermelidirler.
- a. Mühendisler, mühendisliği içeren bir özel teknik alanda eğitim veya deneyle kazanmış oldukları mühendislik etkinliklerini yerine getirmeyi üstleneceklerdir.
 - b. Mühendisler, kendi ihtisas alanlarının dışında eğitim ve deneyim gerektiren bir etkinliği kabul edebilirler, ancak hizmetleri projenin kendi uzmanlık sınırına kadar olmalıdır. Projenin aşamalarında uzmanlarla işbirliği, onlara danışma veya onlardan yararlanma sağlanmalıdır.
 - c. Mühendisler, kendi uzmanlık alanları dışında veya kendilerinin doğrudan kontrolü altında hazırlanmamış herhangi bir mühendislik planı, projesi veya belgeyi imzalamayacaklardır.
3. Yalnızca objektif ve gerçek resmi raporlar yayınlayacaklardır.
- a. Mühendisler, resmi bilgilerini yaymaya ve mühendislik başarılarının yanlış anlaşılmasını önlemeye gayret edeceklerdir.
 - b. Mühendisler, tüm mesleki raporlarda, beyanatlarda veya şahitliklerde tamamen objektif ve gerçekçi olacaklardır. Raporlar, beyanatlar veya şahitlikler konusunda gerekli ve uygun bilgiye sahip olacaklardır.
 - c. Mühendisler, herhangi bir mahkeme veya komisyonda uzman veya teknik şahit ediyorsa görüşlerini; kendilerini ilgilendiren, yeterli, doğru, tam, teknik bilgi sahibi olduklarına inandıkları zaman bildirmelidirler.
 - d. Mühendisler, herhangi bir gruba veya gruplara ilişkin ödeme veya duyumların söz konusu olduğu mühendislik konularında, kesin kanaate ulaşmadıkları sürece, grup veya grupların kimliklerini açıklayarak beyanat, eleştiri veya tartışma konusu yapamazlar.
4. Mesleki konularda, her işveren veya müşteri için güvenilir vekil olarak davranacaklar ve çıkar çatışmalarından kaçınacaklardır.

- a. Mühendisler, kendi işverenleri veya müşterileriyle ilgili tüm anlaşmazlıklardan kaçınacaklar ve kendi işlerini veya hizmet kalitelerini etkileyen herhangi bilgi veya durumu işveren veya müşterilerine vakit geçirmeden bildireceklerdir.
- b. Mühendisler, kendileri ile işveren veya müşteriler arasında bir potansiyel anlaşmazlık yaratacak herhangi bir anlaşmayı bilerek imzalamayacaklardır.
- c. Mühendisler, ne aynı proje hizmetleri için ne de aynı projeye ilgili farklı hizmetler için, tüm ilgili tarafların açık ve anlaşmaya dayanan şartları dışında ücret, mal veya benzeri şeyleri kabul etmeyeceklerdir.
- d. Mühendisler, kendi üretimlerini gerçekleştirmek için gerekli malzeme veya donanım dışında, ücretsiz mühendislik hizmetlerini içeren konularda maddi veya diğer değerlendirilebilir şeyler istemeyecekler ve kabul etmeyeceklerdir.
- e. Mühendisler, üstlerinden, kendi firmalarından veya sorumlu oldukları işle ilgili elemanlardan veya işçilerden doğrudan veya dolaylı olarak hediye (bahşiş) istemeyecek ve kabul etmeyeceklerdir.
- f. Mühendisler, bir resmi komisyon üyesi, kontrolörü veya hükümet memuru olarak kendisi tarafından sağlanan hizmetlere karşı olan açıklamalara, etkinliklere, organizasyonlara veya mühendislik uygulamalarına katılmayacaklardır.
- g. Mühendisler, kendi organizasyonlarının bir elemanı olarak, yönetici, memur veya işçi gibi resmi kişilerden bir anlaşma istemeyecekler ve kabul etmeyeceklerdir.
- h. Mühendisler, kendi çalışmalarının sonucu olarak bir projenin başarılı olamayacağına inandıklarında, işverenlerine veya elamanlarına bilgi vereceklerdir.
- i. Mühendisler, bir jürinin atanan üyesi olduklarında kendilerine ulaşan bilgileri inceleyecekler ve bu etkinlik kendi elamanlarının, işverenlerinin veya kamunun çıkarına ters düşse bile bu bilgiyi kişisel çıkarları için kullanmayacaklardır.
- j. Mühendisler, bir inşaatın (veya diğerlerinin) kontrolünü yaparken tüm taraflara dürüst ve adaletli olarak davranacaklardır.
- k. Mühendisler, iyileştirmeler, planlar, tasarımlar, icatlar veya telif hakkı veya patent ortaya çıkarabilecek diğer kayıtlar konusunda, bir iş üstlenmeden önce bu sahiplenmeye ilişkin bir pozitif anlaşma sağlayacaklardır.
- l. Mühendisler, yanlışlarda kendi hatalarını yok edecek ve kendi kararlarını doğrulamak hususunda tahrifattan ve değişikliklerden sakınacaklardır.
- m. Mühendisler, kendi işverenlerinin bilgisi olmaksızın kendi düzenli işlerinin dışındaki mesleki görevleri kabul etmeyeceklerdir.

- n. Mühendisler, hile ile veya aldatarak diğer işverenlerden bir eleman elde etme girişiminde bulunmayacaklardır.
 - o. Mühendisler, bitirilmiş bir iş için anlaşma veya kontrat olmaksızın, ilgililerin bilgileri dışında görüş bildiriminde bulunmayacaklardır.
5. Hizmetlerinin geçerliliği konusunda mesleki itibarlarını oluşturacak ve diğerleriyle haksız rekabete girmeyeceklerdir.
- a. Mühendisler, işi ele geçirmek amacıyla doğrudan veya dolaylı olarak herhangi bir komisyon, politik destek, hediye veya diğer benzeri şeyleri ödemeyecek, ödeme teklifinde bulunmayacaklardır.
 - b. Mühendisler, sadece istenen mesleki hizmet için belirlenen yetenek ve liyakat esasına göre ve gerekli mesleki hizmetler için anlaşmalar düzenlemelidir.
 - c. Mühendisler, hizmetin amacına uygun ücret miktarında ve yöntemde anlaşmalıdırlar. Anlaşmaya tarafların katılımında karşılıklı itimat zorunludur. Genel durum, mühendislik hizmetinin maliyetinin uygun ve makul olmasını gerektirir, ancak bu hizmeti sağlayacak kişilerin veya firmaların seçimindeki kararı kontrol etmeyi gerektirmez.
 - d. Mühendisler, çalışırken veya çalışmalarını kesinleşmişken diğer mühendislerin yerlerini almak (ayağını kaydırmak) için görüşmede bulunmayacaklardır.
 - e. Mühendisler, mesleki şereflerini tehlikeye atabilecek bir terfi aracı olarak kullanılacak veya mesleki komisyonu ele geçirmeye yönelecek durumlarda, mesleki komisyon üyeliklerini istemeyecekler, teklif etmeyecekler ve de kabul etmeyecekler.
 - f. Mühendisler, kendi akademik ve mesleki yeteneklerini tahrif etmeyecek ve bunların yanlış olarak temsil edilmesine hizmet etmeyeceklerdir. Tayinlerine ilişkin konularda veya sorumluluklarında yanlış beyanlar veya abartmalar yapmayacaklardır. İş istemeye ilişkin broşür veya diğer gösterimlerde, işleri, üyelikleri, ilişkileri veya çalışmalarını ve yeteneklerini artırmak amacı ve niyeti ile geçmişteki başarıları konularında yanlış beyanlarda bulunmayacaklardır.
 - g. Mühendisler, mesleki hizmetlerini tanımlayabilir ve belirli koşullarla sınırlandırabilirler.
 - h. Mühendisler, değerlendirilmiş iş ve mesleki yayınların tanıtımında gereksiz gösterişe, methiyeye veya abartıya kaçmadan, söz konusu hizmet ve projenin içeriğine ters düşmeyen gerçek ve sadece mühendisliğe ilişkin görüntüler kullanabilirler.
 - i. Mühendisler, gerçek ve değerlendirilmiş olarak yazılan veya teknik yayınlar için gösterişten uzak ve övgüyü içermeyen yazılar (makale) hazırlayabilirler. Bu gibi yazılar, işin paylaşımı için başkalarına verilen güveni ve itimadı sarsmadan doğrudan kendisinin katkılarını içermelidir.

- j. Mühendisler, projede veya belirtilen üretimdeki katkılarını alçak gönüllülikle ifade eden, ticari yayınlarda ve bilgilendirme yayınlarında adlarının kullanılmasına izin verebilirler. Bu gibi izin, tescilli üretimlerin genel bir onayını içermeyecektir.
 - k. Mühendisler, kişisel üyeliklerini özel yayınlara ilan edebilirler. Buradaki bilgi, katılım ve katkılarını gerçek olarak ifade eden, çalışma alanını diğer katılanların adlarını, firma adını, adresini ve telefon numaralarını içeren biçimde olmalıdır.
 - l. Mühendisler, özel proje amaçlı yarışmalara, projenin diğer tasarımcılarının onayı olmadan giremez.
 - m. Mühendisler, mesleki itibara, görünüşe, uygulamaya veya diğer mühendislerin işlerine kötü niyetle veya yalan yere kötülük etmeyecek ve diğer mühendislerin çalışmalarını fark gözetmeden (tarafsız olarak) irdeleyeceklerdir.
 - n. Mühendisler, kar amacı olmayan özel profesyonel birliklerin dışındaki herhangi bir mühendislik kuruluşunu destekleyemezler.
 - o. Mühendisler, çalışanların olanaklarını kendi özel çalışmaları için kullanamayacaktır.
 - p. Mühendisler, öğrenci indirimlerinden yararlanmazlar.
6. Mesleğin doğruluğunu, onurunu ve değerini yüceltmek ve geliştirmek için çalışacaklardır.
- a. Mühendisler, bilerek adlarının veya firmalarının başka firmalar veya kişiler tarafından kullanılmasına izin vermeyecekler ve hileli veya aldatıcı mesleki uygulamalara veya işlere angaje olmayacaklardır.
 - b. Mühendisler, mühendisliğin dışındaki iş birliklerini, üyeliklerini etik olmayan etkinliklerde paravan olarak kullanmayacaklardır.
7. Mesleki gelişmelerini kendi kariyerleriyle devam ettirecekler ve kendi kontrolleri altındaki mühendislerin mesleki gelişmeleri için olanaklar sağlayacaklardır.
- a. Mühendisler, yanlarında çalışan elemanlarının daha da eğitilmesi için çalışacaklardır.
 - b. Mühendisler, etik dışı olaylarda herhangi bir birlik ve beraberliği desteklemeyeceklerdir.
 - c. Mühendisler, yanlarında çalışan elemanları mesleki yazılar yazmak ve teknik toplantılara katılmak konusunda destekleyeceklerdir.
 - d. Mühendisler disiplinlerinin meslek ve teknik birliklerini desteklemelidirler.
 - e. Mühendisler, mühendislik çalışmaları için diğer elemanlara gereken güveni verecekler ve gereken ilgiyi göstereceklerdir. Mümkünse tasarım, icat, yazma veya diğer etkinlikler için sorumlu kişi veya kişiler olarak görevlendirileceklerdir.

- f. Mühendisler, mühendislik bilgilerinin yayılmasına gayret edecekler, gerçek olmayan abartılmış veya haksız durumları içeren mühendislik etkinliklerine katılmayacaklardır.
- g. Mühendisler, mühendislik çalışmalarında, uygun ve yeterli ücretler ilkesini onaylayacaklardır.
- h. Mühendisler, mühendislik mesleğinin mümkün olan tüm eğitim ve deneyiminden yararlanmayı doğal bir görev kabul etmelidirler ve birlikte çalıştıklarına daha az sorumluluk yüklemelidirler.
- i. Mühendisler, işe alacakları kimselere çalışma koşulları ve çalışmadaki statüleri hakkında tüm bilgiyi verecekler ve sonradan bu konuda herhangi bir değişiklik yapmayacaklardır.

Tüm mesleklerde olduğu gibi mühendisler de mesleklerini yaparken gerek karar alma sürecinde, gerekse kararlarını uygulamaya koyma ve sonuçlandırma aşamalarında, öncelikle sahibi oldukları mesleğin bilimsel kural ve yasalarına uymak zorundadırlar. Bir mühendisin tasarlama, planlama ve uygulama aşamalarında bilimin gereklerini yerine getirmesi zorunludur. Projelendirme safhasında yapılabilecek kasıt dışı hatalar, ahlaki hata değil bilimsel hata olacaktır. Örneğin bir gemi mühendisinin orta kesit hesabını yanlış yaparak, düşük kalınlık ve mukavemette profil veya sac seçmesi, tamamen meslek kurallarına karşı yapılmış bir hatadır.

Doğruluğuna inanılan projelerin uygulanması aşamasında ise, uygulama ve denetim sürecinde görev alan elemanların, projenin kapsamına ve içeriğine uymak yükümlülükleri vardır.

Bir örnek olarak ACM (Association for Computing Machinery)'nin aşağıdaki gibi sıralamış olduğu, mühendisler için genel etik kurallarını verebiliriz.

1. Toplum ve insanlığın refahı için çalışmak
2. Başkalarına zarar vermekten kaçınmak
3. Dürüst ve güvenilir olmak
4. Ayrımcılığa karşı tavır almak
5. Telif ve patent haklarına saygılı olmak.
6. Entelektüel haklara saygılı olmak
7. Mülk haklarına saygılı olmak
8. Gizliliğe saygılı olmak

Mühendislikte temel amacın çözüm olduğu düşünülürse, yanlış çözüm sunma yerine, doğru çözümün ortaya konması etik gerekliliktir. Kamunun güvenliğini, sağlığını ve refahını koruma görevini üstünde barındıran mühendisler, iş hayatlarında sık sık çelişkili durumlarla karşılaşır. Bu durumda teknik ya da ahlaki kararları vermekte zorlanırlar. Tüm değer yargılarını, tecrübelerini ortaya koyarak çözüme ulaşmaya çalışırlar.

Mühendislerin, sadece işverene karşı olan etik sorumluluğu eskilerde kalmıştır. Teknolojinin baş döndürücü hızla geliştiği günümüzde, günlük yaşamdaki birçok faaliyetten mühendis sorumlu tutulmaktadır. Mühendislik açısından sorumluluklar, birçok etik kural ile belirlenmiştir. Toplumun yaşam tarzını belirlemek, yeni ürünler ve hizmetler sunmak, bu anlamda yaşama yön vermek gibi görevlerin sahipleri olan mühendislerin, etik konusunda eleştirilmeleri de doğaldır. Bu eleştirilerden de çözüme gitmek yine kendilerinin görevidir. Bu anlamda da mühendislik etiği yerine, kendini yetiştirmeyen ve yenilemeyen mühendisi tartışmak gerekmektedir. Bu teoride en iyi mühendis olarak kabul edilenler, en karmaşık hesapları yapanlar değil, mühendislik özelliklerini erdemli bir biçimde sürdürenlerdir.

TMMOB ve Mühendislik Etiği

TMMOB ve Etik

Ülkemizde bu konu ile ilgili ilk önemli gelişmeleri, TMMOB'nin kuruluş yasası ile ilgili hazırlıklar sırasında görüyoruz. 6235 sayılı TMMOB Kanunu'na ilişkin teklif gerekçesinde yer verilen *“mesleki ahlakın kurulmasının ve yükselmesinin sağlanması ve kötü niyetli, iktidarsız teknik elemanlara cemiyet tarafından inzibati cezalar tatbiki suretiyle iyi iş görülmesinin temin edilmesi”* ifadesi, sonuçta yasaya TMMOB'nin *“mühendislik ve mimarlık mesleği mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplinini ve ahlakını korumak için gerekli gördüğü bütün teşebbüs ve faaliyetlerde bulunmak”*la görevlendirilmesi, şeklinde yansımıştır.

TMMOB'nin kuruluş yıllarında “TMMOB Kanunu Hakkında Birlik ve Oda Çalışmaları” başlıklı bir dokümanda, 25 Ekim 1947 tarihli “ABD’li Mühendisler Mesleki Gelişme Konseyi¹⁰” adlı bir çalışmadan derlenmiş olan **Mühendislerin Ahlak Kaideleri**’ne rastlıyoruz.

Bir diğer yanı ile **Mühendislik Yemini**ne kadar da uzanmakta olan mühendislik etiği konulu çalışmalar, geçtiğimiz yıllarda çeşitli etmenlere bağlı olarak hızlanmış; bir yandan toplumsal etkilenme, bir yandan TMMOB'nin 90’lı yıllarda gündeme gelen FEANI¹¹ üyeliği, bir yandan da mesleki hizmetlerin çok geniş bir alana yayılmış olduğunun saptanması, bu gelişmeye temel oluşturmuştur.

Bu noktada işaret edilmesi gereken gelişmelerden biri de -16 Haziran 1972’de Stockholm’de kabul edilen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı Deklarasyonu’nun teyid edildiği- 3-14 Haziran 1992 tarihlerinde Rio De Janeiro’da toplanmış olan **Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı** ve bu konferans sonunda yayınlanan ve 27 ilke içeren **Çevre ve Kalkınma Üzerine Rio Deklarasyonu**’dur. İnsanların sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri ve gelecek kuşakların haklarını da koruyarak kalkınmanın gerçekleştirilmesi ilkelerinin uluslararası düzeyde kabulü anlamına gelen bu Deklarasyon’un, mühendislere mesleki faaliyet yürütürken ve hizmet üretirken bu ilkeleri de göz önünde bulundurma sorumluluğu yüklemesi, ülkemizde de bu alandaki girişimleri hızlandırmıştır.

TMMOB'nin 8 Aralık 1995 tarihinde düzenlediği **Sürdürülebilir Kalkınma Sempozyumu**’nun, bu ve sonrasındaki gelişmeler üzerindeki yapıcı ve yönlendirici etkisi de ayrıca hatırlatarak; bu çerçevede ilk yeni adımlar olarak, Mimarlar Odası’nın 7-9 Ekim 1993 tarihli Türkiye Mimarlığı Sempozyumu’nda ele alınan “Kimlik, Meşruiyet, Etik” başlıklı çalışmayı ve Makina Mühendisleri

¹⁰ USA Engineers, Council for Professional Development

¹¹ Fédération Européenne d'Associations Nationales d'Ingénieurs - European Federation of National Engineering Associations

Odası'nın 20-23 Ekim 1997 tarihli III. Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi'nin "Mühendislik Etiği Paneli"ni sayabiliriz.

Bu etkinliklerden, **TMMOB Mesleki Davranış İlkeleri**'nin görüşülüp tartışılarak kabul edildiği Mayıs-2004'de gerçekleştirilen TMMOB 38. Olağan Genel Kurulu'na kadar, mühendislik etiği konusunda TMMOB ve Odalar bünyesinde yürütülen çalışmaların, faaliyet ve girişimlerin belli başlılarını, şöyle özetleyebiliriz:

- Meslek Etiği ve Eğitimi'nin tartışıldığı 22 Ekim 1999 tarihli **Mühendislik-Mimarlık Eğitimi Sempozyumu**,
- Jeoloji Mühendisleri Odası'nın JMO-Haber Bülteni'nin 2001/1-2 no.lu sayısında Filiz Gürsoy'un çevirisi ile yayınlanan Prof. Mangel Regueiro'ya ait **İşsizlik Ortamında Etik** başlıklı bildiri,
- Maden Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi tarafından 13-14 Nisan 2001 tarihlerinde düzenlenen Maden Mühendisliği Eğitimi Sempozyumu'nda Sn. Dr. Engin ARIÖĞLU tarafından sunulan **Maden Mühendisliğinde Etik** başlıklı bildiri,
- TMMOB 36. ve 37. Dönem Yönetim Kurulu Başkanı Sn. Kaya GÜVENÇ'in ODTÜ'de gerçekleştirilen Felsefe Kongresi'nde Meslekte Etik oturumunda gerçekleştirdiği sunum ve Gıda Mühendisliği Dergisi'nde yayınlanan **Mühendislik ve Etik** başlıklı makalesi,
- Elektrik Mühendisleri Odası'nın farklı mühendislik disiplinlerinden katılımcılarla oluşturduğu Etik Komisyonu tarafından hazırlanan ve 1 Mayıs 2003 tarihinde gerçekleştirilen Elektrik, Elektronik, Bilgisayar Mühendislikleri Eğitimi I. Ulusal Sempozyumu'nda Sn. İhsan KARABABA tarafından sunulan **Etik Eğitimi** başlıklı bildiri,
- İnşaat Mühendisleri Odası yayını Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi'nin Haziran-2003 tarihli 423. sayısının **Niçin Etik?** başlıklı başyazısı ve aynı dergide yayınlanan ülkemizin tanınmış bilim insanları olan Dr. İonna KUÇURADİ, Dr. Ahmet İNAM ve Dr. Betül ÇOTUKSÖZEN ile konuya ilişkin çalışmaları olan Dr. Nahit KUMBASAR, Dr. Ayşen MÜEZZİNOĞLU ve Dr. Şeminur TOPAL'a ait yazılar,
- Elektrik Mühendisleri Odası tarafından Aralık-2003'de yayınlanan **Etik, Ahlak ve Mesleki Davranış İlkeleri** adlı kitap.

Mühendislik Etiği konusunun TMMOB bünyesinde en geniş katılımı ve kapsamlı olarak ele alındığı ve ayrı bir başlık olarak "Mesleki Davranış İlkeleri" adı altında gündemde yer bulduğu ilk etkinlik -hazırlık toplantılarından başlamak suretiyle- Nisan-2000 tarihli I. Mühendislik-Mimarlık Kurultayı'dır. Bu amaçla hazırlanan bir broşür Kurultay'da değerlendirilmiş; ardından bir kısmı az önce sıralanan çeşitli yayınlar, panel ve söyleşilerde konu değişik boyutlarda tartışmaya açılmıştır.

5-6 Nisan 2003 tarihlerinde toplanan II. Mühendislik-Mimarlık Kurultayı'na kadar geçen süre içinde, başta kurultay hazırlıkları çerçevesinde gerçekleştirilen yerel kurultaylar olmak üzere konu hep TMMOB ve Odaların, dolayısıyla da mühendis, mimar ve şehir plancıların gündeminde olmuş ve sonuçta Kurultay Kararı haline gelmiştir.

II. Mühendislik-Mimarlık Kurultayı'nın TMMOB Mesleki Davranış İlkeleri Oturumu'nda alınan kararlar şöyledir:

1 nolu karar: *Mühendis ve mimarların mesleki sorumlulukları, mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin topluma, doğaya, çağımıza ve geleceğimize olan etkileriyle doğrudan bağlantılıdır. Aşağıda yer alan TMMOB Mesleki Davranış İlkeleri, mühendislerin ve mimarların mesleki etkinliklerinde göz önünde bulundurmaları gereken değerleri, kararlarına kılavuzluk edecek bir toplumsal sözleşmenin öğelerini vermek için hazırlanmış ve kabul edilmiştir.*

2 nolu karar: *TMMOB Mesleki Davranış İlkeleri, geleceğin mühendislerinin ve mimarlarının, bilim ve teknolojinin, mühendislik ve mimarlık etkinliklerinin topluma olan etkilerini, meslek mensuplarının bu etkilerden doğan kişisel sorumluluklarını, kararlarında başvurdukları değerleri ve etik ikilemleri tanımalarını gerektirmektedir. Bu amaçla, bilgi ve düşünce zenginliği yaratmak, yaşam kültürü düzeyini yükseltmek, etik ikilemleri tartışma yeteneğini geliştirmek için mühendislik ve mimarlık lisans eğitiminin "etik"le ilişkili konularla zenginleştirilmesi yönünde çalışmalar yapılması öngörülmüştür.*

TMMOB II. Mühendislik Mimarlık Kurultayının bu kararının ardından, TMMOB Yönetim Kurulu 26 Nisan 2003 tarihinde aldığı 217 sayılı karar ile "TMMOB II. Mühendislik Mimarlık Kurultayı kararlarını yaşama geçirmek, yönetmeliklere yansıtmak ve Genel Kurula taşımak için hazırlık çalışmaları yapılması amacıyla" bir Çalışma Grubu oluşturmuştur. Çalışma Grubu'nun görüş ve önerileri ile uyanları ışığında ve aşağıdaki ana başlıklar altında son şekli verilen **TMMOB Mesleki Davranış İlkeleri**, Genel Kurul gündemine aktarılacak üzere TMMOB Yönetim Kurulu'na iletilmiştir.

- A. Topluma ve Doğaya Karşı Sorumluluklar,
- B. Hizmet Verilen Gerçek ya da Tüzel Kişilere Karşı Sorumluluklar,
- C. Mesleğe ve Meslektaş Karşı Sorumluluklar,
- D. Kendilerine Karşı Sorumluluklar.

Karar taslağının kabulü ve Genel Kurul'a sunulmak üzere gündeme alınması, TMMOB Yönetim Kurulu'nun Mayıs 2004 tarih ve 432 sayılı kararı ile gerçekleşmiş ve nihayetinde aynı ay içinde toplanan TMMOB 38. Genel Kurulu, "TMMOB Mesleki Davranış İlkeleri'ni, mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığı etkinliklerinde yönlendirici ve eğitici ilkeler olarak kabul eder(ek) bu ilkelerin tanıtılması, tartışılması ve geliştirilmesi için TMMOB 38. Dönem Yönetim Kurulu'nu görevlendirmiş"tir.

TMMOB

MESLEKİ DAVRANIŞ İLKELERİ

Giriş

İnsanlığın refahına son derece olumlu katkılarda bulunan teknoloji, diğer yandan da insana, topluma ve doğaya karşı olumsuz etkiler yaratma potansiyeline sahiptir.

Mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığı hizmetleri, gerek tek tek bireylerin, gerekse toplumun günlük yaşamının her noktasını, her geçen gün daha çok etkilemekte, bu etki günümüzle sınırlı kalmayıp geleceğimizi de kapsamaktadır. Bu nedenle de, mühendislerin ve mimarların topluma, doğaya ve gelecek kuşaklara karşı sorumlulukları da hizmetlerinin kapsamıyla aynı oranda artmaktadır. Ayrıca, gelişme sürecinin sıkıntılarını yaşayan ülkemizde bu toplumsal sorumluluk kendisini daha da aşırlıklı olarak hissettirmektedir.

Bu sorumluluk mesleki alanda sürekli yetkinleşmek kadar, mesleği toplumun güvenliğini, sağlığını ve refahını en başa koyan bir anlayışla uygulamak ve mesleki etkinlikleri barış, adalet, insan hak ve onuruna saygı, ayırım gözetmemek, dürüstlük, doğruluk, hakkaniyet, eşitlik, özgürlük gibi vazgeçilmez değerlere ve erdemlere sıkı sıkıya bağlı kalarak yürütmekle yerine getirilebilir.

Ve gene bu sorumluluk, insanın kısa vadeli bencil isteklerini öne çıkararak, canlı ve cansız doğanın tahribine yol açan anlayışlara bilinçli bir biçimde karşı konulmasını gerektirir.

Bununla birlikte, mesleki etkinlikleri sırasında, herşey mühendisler ve mimarların kendi iradelerine bağlı ve kendi denetimleri altında değildir. Toplumun sağlık, güvenlik ve refahını tehlikeye atan ve canlı ve cansız doğaya zarar veren uygulamaların, teknolojinin doğası kadar, içinde yaşanılan toplumsal koşulların ve sistemin doğası ile de birinci dereceden ilgili olduğunun en yakın tanıkları mühendisler ve mimarlardır. Bu durumun sorumluluklarını gerçekleştirmeyi çok daha zorlaştırdığının bilincindedirler.

Mühendisler ve mimarlar, toplumsal sorumluluklarının kendilerini birey olarak belirli mesleki davranış ilkelerine sıkı sıkıya sahip çıkma göreviyle karşı karşıya bıraktığını gözden kaçırmazlar. Bunun yanı sıra, başta dizginsiz kar arayışları olmak üzere, toplumsal sorumluluklarını gerçekleştirmelerinin önündeki bütün engellere karşı örgütlü bir mücadele yürütmelerinin ve aralarındaki dayanışmayı sürekli geliştirmelerinin de zorunlu olduğu gerçeğine gözlerini kapamazlar.

Mühendisler, mimarlar ve şehir plancıları, bu bilinçle, mesleki etkinliklerinde aşağıda tanımlanan ilkelere uymayı, uyulması için meslektaşlarını uyarmayı bir görev sayarlar.

Topluma ve Doğaya Karşı Sorumluluklar

Bilimi ve teknolojiyi insanlık yararına kullanmayı mesleki etkinliklerinin temel ilkesi kabul eden mühendis ve mimarlar;

1. Mesleki bilgi, beceri ve deneyimlerini, toplumun güvenliği, sağlığı ve refahı; insani kazanımların ve kültürel mirasın korunması için kullanırlar. Toplum yararı için duymuş oldukları sorumluluk ve kaygı her zaman kendi kişisel çıkarlarının, meslektaşlarının çıkarlarının ya da içinde bulundukları meslek grubunun çıkarlarının üstünde yer alır.

2. Doğaya ve gelecek kuşaklara karşı sorumluluklarının bilinciyle, doğayı ve çevreyi korumayı, uygulamalarının doğayla uyumlu olmasını sağlamayı mesleki sorumluluklarının ayrılmaz parçası olarak görürler; doğal kaynakların ve enerjinin tasarrufuna özel önem verirler.
3. Mesleki etkinliklerini sürdürürken, din, dil, ırk, inanç, cinsiyet, coğrafi ayırım farkı gözetmezler; farklı kültürlerle saygıyla yaklaşır; toplumdaki herkese adil, dürüst ve iyi niyetle davranırlar.
4. Kendilerinden istenen işin toplum ve doğa için ciddi bir tehlike yaratacağı sonucuna varırlarsa ve bu konudaki mesleki yargıları hizmet verilen gerçek ve tüzel kişiler tarafından dikkate alınmıyorsa, onların talimatlarına kayıtsız şartsız uymayı reddederler; bu durumun kendilerine hizmet verilenleri uyarmak, gerektiğinde meslek örgütlerini ve hatta kamuoyunu bilgilendirmek gibi hak ve yükümlülükler getirdiğini dikkate alırlar.
5. Toplumun ilgi alanı içinde bulunan teknik konulardaki görüşlerini, raporlarını, konuyu yerinde ve tam anlamıyla incelemiş ve yeterli bilgi ve verilerle donanmış olarak, ticari ve kişisel kaygıları bir yana bırakarak, adil, doğru, eksiksiz ve nesnel bir biçimde açıklarlar.
6. Ülkenin teknoloji yeteneğinin geliştirilmesi sürecinde, teknolojinin gerek kendisinin gerekse yanlış kullanılmasının olası olumsuz sonuçlarının da toplum tarafından anlaşılması ve gerekli önlemlerin alınması için çaba harcarlar.
7. İşyerlerindeki sağlık ve güvenliği titizlikle ve ertelemeksizin korur ve geliştirirler. Gerekli önlemlerin alınması için zorlayıcı, uygulayıcı, eğitici ve dayanışma içinde olurlar.

Hizmet Verilen Gerçek ya da Tüzel Kişilere Karşı Sorumluluklar

Mühendisler ve mimarlar,

1. Mesleki hizmet verilirken, güvenilirliklerini titizlikle gözeterek, yaptıkları her türlü sözel ya da yazılı sözleşmede yer alan bütün hükümlere tam olarak uyarlar ve karşı taraftan da aynı duyarlılığı beklerler.
2. Her türlü mesleki hizmet sırasında, toplumun güvenliğini, sağlığını ve refahını tehlikeye atmamaya en üst düzeyde özen göstererek, mesleki beceri ve deneyimlerini yaptıkları işe bütünüyle yansıtarak düzgün bir iş standardıyla çalışırlar.
3. İş ilişkilerini etkileyecek şekilde doğrudan ya da dolaylı olarak herhangi bir armağan, para ya da hizmet ya da iş teklifi kabul etmezler; başkalarına teklif etmezler; mesleki ilişkilerini geliştirmek amacıyla siyasal amaçlı bağış yapmazlar.
4. Yaptıkları işin kendi deneyimlerini zenginleştirmesi için titizlikle çaba gösterirken, toplum ve doğa için kesin bir tehlike oluşturmadığı sürece, hizmet verilen gerçek ve tüzel kişilerin ticari ve teknolojik sırlarını izin almadan başkalarına açıklamazlar, kişisel çıkarları için kullanmazlar.

Mesleğe ve Meslektaşına Karşı Sorumluluklar

1. Mesleki etkinliklerini, tüm meslektaşlarının güvenini kazanacak bir biçimde ve mesleğin saygınlığına azami özen göstererek sürdürürler.
2. Tüm meslektaşlarına saygıyla yaklaşır, dürüst ve adil davranırlar. Meslektaşlarıyla haksız rekabet içinde olmazlar. Genç meslektaşlarının gelişimi için özel çaba harcarlar, onlara yardımcı olurlar. Telif haklarına ve özgün çalışmalara saygı gösterirler; baskalarının çalışmalarını kendi çalışmaları gibi göstermekten titizlikle kaçınırlar.
3. Yalnızca yeterli oldukları alanlarda mesleki hizmet üretmeyi hedef ve ilke kabul ederler; hizmetlerini etkileyebilecek diğer uzmanlık alanlarındaki yetkililerin

- görüşlerine başvururlar; disiplinlerarası ortak çalışmayı özendirirler.
4. Mesleki görev, yetki ve sorumluluklarını, sadece zorunlu durumlarda ve ancak ehil olan meslektaşlarına devrederler.
 5. İşlerini yalnızca kendilerine tanınmış mesleki görev, yetki ve sorumluluk çerçevesinde yaparlar, yalnızca resmi olarak hak kazanmış oldukları sıfat ve unvanları kullanırlar.
 6. Meslek örgütlerinin etkinliklerine aktif olarak katılmaya çaba gösterirler, onları desteklerler, mesleğin gelişmesine katkıda bulunurlar.
 7. Mesleki Davranış İlkeleri'ne aykırı davrananlara yardımcı olmazlar; onlara hoşgörü göstermezler, etkinliklerinin içinde yer almazlar ve uyarırlar; bu konuda meslek örgütleriyle işbirliği içinde olurlar; bu ilkelere uygun davrananları bütün güçleriyle desteklerler.

Kendilerine Karşı Sorumlulukları

1. Mesleki bilgilerini ve kültürlerini sürekli geliştirirler.
2. Mesleki etkinliklerine ilişkin olarak meslektaşlarının dürüst ve nesnel eleştirilerini dikkate alırlar, gerektiğinde kendileri de eleştirmekten kaçınmazlar.

GMO ve Etik

Gemi Mühendisliği ve Etik

Mühendislik etiği konusu, Meslek Etiği ve Eğitimi'nin tartışıldığı 22 Ekim 1999 tarihli Mühendislik-Mimarlık Eğitimi Sempozyumu'nun ardından 2000 yılında Gemi Mühendisleri Odası'nın da gündemine girmiştir. 1998-2000 yılları arasındaki 36. Dönem'de görev yapan Oda Yönetim Kurulu bu konuda hazırlamış olduğu bir taslak çalışmayı Gemi Mühendisleri Odası'nın 37. Genel Kurulu'na sunmuş ve 4 Mart 2000 tarihinde toplanan Genel Kurul GEMİ MÜHENDİSLİĞİ ETİK KURALLARI Yönetmeliği'ni kabul ederek; TMMOB Gemi Mühendisleri Odası mevzuatına dahil etmiştir.

TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ
GEMİ MÜHENDİSLERİ ODASI

GEMİ MÜHENDİSLİĞİ ETİK KURALLARI

ÖNSÖZ

Mühendislik hizmetleri, uygarlığın gelişiminde, toplum refahında ve ülke kaynaklarının uygun kullanımında giderek artan önemli bir faktör olmaya devam etmektedir. Mühendisler sözkonusu hizmetlerin tasarım, planlama, inşaat ve işletmesinden sorumludur ve bu sorumluluğu insanlık için kullanma yetkisi ve becerisine sahiptir.

Tüm insanların ortak çıkarlarıyla bağlantılı bir moral felsefesi, dürüstlük, adalet ve iyi davranış kavramlarından başlayan etik temelleri yaratmaktadır. Profesyoneller olarak Gemi Mühendisleri bu standartları tanımalı, özümsemeli ve aktif olarak meslek yaşamında kullanmalıdır.

TEMEL PRENSİPLER

Gemi Mühendisleri, çağdaş, bağımsız, laik ve demokratik Türkiye doğrultusunda, insan haklarını, eşitliği, barış ve toplumsal uzlaşmayı, sosyal devleti ve şiddete karşı hoşgörüyü savunan, hukukun üstünlüğü prensiplerinden taviz vermeden mühendisliğin akli, bilimi ve toplum yararını temel alan evrensel ilkelerinin yol göstericiliğinde, insan ve doğayı eksenine alan, meslektaşlarının mesleki ve toplumsal gelişmelerini kollayan, uzmanlıklarının toplum yararına kullanmalarının zeminini yaratan, dayanışmayı sağlayan mesleki anlayışı ve örgütlülüğü gelişmiş ve üretken Gemi Mühendisleri Odası perspektifini temel bir görev olarak alacaktır.

Anayasa, yasalar, TMMOB ve Gemi Mühendisleri Odası tüzük, yönetmelik ve talimatlarına uyacak, edindiği ulusal ve uluslararası gelişmeleri mesleki dayanışma çerçevesinde Oda'ya aktaracak, Oda ile temasta bulunacak ve faaliyetlerine

katılacaktır. Ülkemiz ve kamu yararına görülen, ekonomik, çevreci ve sağlıklı denizyolu taşımacılığını geliştirme konusunda her fırsatta etrafındakileri bilgilendirecektir. Özellikle kamu işletmeciliğinde kaynakların doğru ve ekonomik kullanımı, verimlilik ve kalitenin artırılması yönündeki çalışmalara katkı sağlayacaktır.

ÖZEL KURALLAR

Gemi mühendisliği alanında çalışan mühendisler, mesleklerini geliştirmeli, bütünlük ve onurunu korumalı ve etiğe uygun biçimde davranmalıdır. Doğruluk, dürüstlük ve güvenilirlik değerlerini yüceltmeli, bilgilerini, deneyimlerini ve becerilerini insan yaşamını ve refahını geliştirmeye, çevreyi korumaya yönlendirmelidir.

Bu temel ilkelere bağlı olarak Gemi Mühendisleri :

1. Kamunun çıkarlarını ve güvenliğini, sağlığını, refahını ve çevrenin korunmasını gözetmeli, işyerlerinde iş ve işçi sağlığı ile iş barışını kollamalı, iş güvenliğinin, çalışanların sosyal ve ekonomik haklarının geliştirilmesine katkı sağlamalıdır;
2. Dikkatli ve gayretli bir biçimde hizmet vermeli, sadece kendi yeterlilik ve uzmanlık alanlarındaki mühendislik konularının sorumluluğunu almalı veya danışmanlığını yapmalıdır;
3. Hizmet verdikleri kişiler veya çalıştıkları kuruluşlar yararına davranırken, güvenilirliği sağlamalı ve çıkar çatışmaları söz konusu olduğunda görüşlerini adil olarak ortaya koymalıdır;
4. Yeterliliklerini sürdürmek için sürekli bilgilerini artırmalı, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip etmeli, uygulama yaptıkları alanda bilgilenmeyi geliştirmeye ve yaymaya çabalamalı, birlikte çalıştıkları meslektaşları ve öğrenciler ile genel bilgi ve deneyim alış-verişinde bulunarak, mesleklerini ilerletmek için dayanışmada bulunmalı, ayrıca ilgili eğitim kurumları ve teknik yayınlara katkıda bulunmalıdırlar;
5. Hizmet verdikleri kişi veya kurumlara, meslektaşlarına ve diğer kişilere karşı doğruluk ve iyi niyetle davranmalı, haklı olana saygı göstermeli, dürüst ve haklı mesleki eleştirileri kabul etmekle kalmayıp, kendisi de yapıcı eleştirilerde bulunmalıdır;
6. Hizmet verdikleri kişiler ya da çalıştıkları kuruluşların çalışmaları ve projelerinin toplumsal ve çevresel etkilerinden haberdar edilmeleri gerektiğinin bilincinde olarak, mühendislik ile ilgili konuları nesnel ve doğru bir biçimde topluma ve meslektaşlarına aktarmaya çaba göstermelidir ;
7. Eğer mühendislik ile ilgili karar ve yargılar geçersiz sayılıyor veya dikkate alınmıyorsa, bunun yaratacağı olası gelişmeleri öncelikle hizmet verdikleri kişi ve kuruluşlara açık olarak sunmalı, gerektiğinde Oda'yı bilgilendirmelidir;
8. Mühendisler veya diğer kişiler tarafından ortaya konan yasa veya etik dışı mühendislik kararları ya da uygulamalarını, Oda'ya ve/veya uygun kuruluşlara iletmelidir;
9. Çalışanlara adaletli, müşteri ve işverenlerine vefalı olarak, ülkesine bağlılık içinde ve kişisel onurlarını koruyacak şekilde işlerine devam etmelidirler;
10. Şüpheli kişilerle işbirliği yapmaktan, isimlerinin bu kişi veya kurumlar tarafından kullanılmasından, uygun olmayan veya şüpheli yöntemleri kullanmaktan kaçınacak ve böyle bir iş bağlantısı için aracı olmayı red edecektir;
11. Yalnızca ağırlıklı ve olgun tarzda reklam verecekler ve yanlış anlamaları içerecek ifadeleri önlemede dikkatli olacaklardır;
12. Müşteri veya işverene ait gizli özellikte bilgileri ve ilişkileri gizli olarak muhafaza edecektir;
13. Verdikleri hizmetle ilgili olarak müşterilerinin hak ve menfaatlarını etkileyebilecek iş bağlantılarından ve ilişkilerden müşterilerini haberdar

edecektir;

14. Tüm ilgili tarafların tam bilgi ve rızası olduğu durumlar hariç, yaptıkları iş için verdikleri hizmetin ekonomik karşılığını yalnızca bir taraftan alacaklardır;
15. Meslekteki ünlerini kendi başarıları üzerine kuracak ve diğerleri ile haksız rekabete girmeyecektir;

YÜRÜRLÜK

Bu kurallar 37. Genel Kurul tarafından kabul edildiği 04.03.2000 tarihinde yürürlüğe girer.

YÜRÜTME

Bu kurallar Oda Yönetim Kurulu tarafından yürütülür.

TMMOB Gemi Mühendisleri Odası'nın 20 Nisan 2014 günü toplanan 44. Genel Kurulu, gelişen ve değişen dünya, ülke ve meslek alanı koşulları nedeniyle doğan ihtiyacı karşılamak amacıyla bir "yeniden yapılanma" programını ortaya koymuş ve 44. Dönem Yönetim Kurulu'na Oda mevzuatının bu yaklaşımla gözden geçirilmesi görevini vermiştir.

Bu kapsamda günün koşul ve ihtiyaçlarını karşılamakta artık yeterli kalmadığı görülen yürürlükteki Gemi Mühendisliği Etik Kuralları'nın da yenilenmesi gündeme gelmiş ve TMMOB bünyesinde yürüyen benzer bir çalışmaya paralel olarak çalışmak üzere oluşturulan TMMOB Gemi Mühendisleri Odası Etik Komisyonu aşağıdaki MESLEKİ DAVRANIŞ KURALLARI YÖNETMELİĞİ TASLAĞI'nı Odanın muhtelif kademelerinde tartışmaya açılmak üzere hazırlamıştır:

TÜRK MÜHENDİS ve MİMAR ODALARI BİRLİĞİ
GEMİ MÜHENDİSLERİ ODASI

**GEMİ MÜHENDİSLİĞİ
MESLEKİ DAVRANIŞ KURALLARI YÖNETMELİĞİ TASLAĞI**

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Hukukî Dayanak, Temel Esaslar

Amaç ve Kapsam

- Madde 1-** (1) Bu Yönetmeliğin amacı, gemi mühendislerinin, mesleki faaliyet alanları ve sundukları gemi mühendisliği hizmetinin türü ne olursa olsun, gemi mühendisliği uygulamalarında ve mesleki etkinliklerinde ve kamusal faaliyetlerde topluma, işverene, meslektaşlarına ve Gemi Mühendisleri Odası'na karşı davranışlarına ilişkin yükümlülükleri ve gemi mühendisliği mesleği mensuplarının birbiriyle ve başkalarıyla olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmakla ilgili usul ve esasları düzenlemektir.
- (2) Bu Yönetmelik, kamu kurum ve kuruluşlarında kamu personeli olarak ve özel sektörde ücretli veya sözleşmeli olarak ya da Serbest Gemi Mühendisliği Bürosu sahibi, ortağı veya çalışanı olarak gemi mühendisliği faaliyetinde bulunan bütün gemi mühendislerini kapsar.

Hukukî Dayanak

- Madde 2-** (1) Bu Yönetmelik, 27 Ocak 1954 tarih ve 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu'nun 2 nci maddesinin 1 inci fıkrasının (c) bendine dayanılarak hazırlanmıştır.

Temel Esaslar

- Madde 3-** (1) Gemi Mühendisleri, gemi mühendisliği mesleğinin doğruluğunun, onurunun ve değerinin
- insanlığın refahının artması için kendi bilgi ve becerilerini kullanarak,
 - topluma, işlerine, mesleklerine, işyerlerine, işverenlerine ve müşterilerine dürüst ve tarafsız olarak ve sadakatle hizmet ederek,
 - gemi mühendisliği mesleğinin yeteneğini ve prestijini artırmaya çabalayarak,
 - gemi mühendisliği meslek disiplininin mesleki ve teknik birliğini destekleyerek
- yüceltilip geliştirileceğinin bilincindedirler.
- (2) Gemi Mühendisleri, çağdaş, bağımsız, laik ve demokratik Türkiye doğrultusunda, insan haklarını, eşitliği, barış ve toplumsal uzlaşmayı, sosyal devleti ve şiddete karşı hoşgörüyü savunan, hukukun üstünlüğü prensibinden taviz vermeden mühendisliğin aklı, bilimi ve toplum yararını temel alan evrensel ilkelerinin yol göstericiliğinde, insanı ve doğayı eksenine alan, meslektaşlarının mesleki ve toplumsal gelişmelerini kollayan, uzmanlıklarını toplum yararına kullanmalarının

zeminini yaratan, dayanışmayı sağlayan mesleki anlayışı ve örgütlülüğü gelişmiş ve üretken Gemi Mühendisleri Odası perspektifini temel bir görev olarak alacaktır.

- (3) Gemi mühendisleri, Anayasa, yasalar, TMMOB ve Gemi Mühendisleri Odası yönetmelik ve yönergelerine uyacak; edindikleri ulusal ve uluslararası deneyimleri mesleki dayanışma bağlamında Oda'ya aktaracak; Oda ile sürekli temas halinde olacak ve ellerinde geldiğinde Oda çalışmalarına katkı sunacaklardır.
- (4) Gemi mühendisleri, ülke ve kamu yararına, çevreci, ekonomik ve sağlıklı denizyolu taşımacılığının geliştirilmesi konusunda her fırsatta çevrelerini bilgilendireceklerdir. Özellikle kamusal alanda, kaynakların akla ve bilime uygun biçimde doğru ve ekonomik kullanımı, verimlilik ve kalitenin artırılması yönündeki çalışmalara katkı sağlayacaklardır.

Toplumu, sektörü ve mesleği ilgilendiren ve özellikle kamu bütçesi kullanılarak hazırlanan rehber niteliğindeki rapor, plan vb. çalışmaları kamuoyuna ve ilgililerine duyurmakta kayıtsızlık göstermeyecek ve geç kalmayacaklardır.

İKİNCİ BÖLÜM

Mesleki Davranış Kuralları

Gemi Mühendislerinin Topluma Karşı Yükümlülükleri

- Madde 4-** (1) Gemi Mühendisi, mesleki çalışmalarını yürütür ve görevlerini yerine getirirken, topluma karşı aşağıdaki yükümlülöklere uygun davranır:
- a) Mesleki uygulamalarında ırk, dil, milliyet, inanç ve cinsiyet ayrımı yapamaz, insan haklarına saygıyı temel alır.
 - b) Mesleği uygularken doğal ve kültürel mirasın, çevresel değlerlerin korunması, kamu ve toplum yararının önceliğı ilkelerini gözetir,
 - c) Topluma, bütün bilgi ve birikimi ile mesleki sorumluluk ve görev anlayışı ile hizmet sunar.
 - ç) Kamunun çıkarlarını ve güvenliğini, sağlığını, refahını ve çevrenin korunmasını gözetir. Toplum yaşamının, güvenliğinin, sağlığının ve refahının; tesislerin, yapıların, makinaların, ürünlerin, işlemlerin, sistemlerin ve donanımların üretilmesindeki mühendislik kurallarına, kararlarına ve uygulamalarına doğrudan bağlı olduğunun bilincindedir, kamu kaynaklarının kullanımına ilişkin yetki kullanır ve tasarrufta bulunurken bilimin yol göstericiliğinden ayrılmaz, bilimsel çalışmaların sonuçlarını dikkate alır.
 - d) Toplumun güvenliğini, sağlığını ve refahını tasarlamayan planlar ve benzerlerini kullanmaz; kabul edilen mühendislik standartlarına uygun olanları kullanır.
 - e) Sorumlu olduğu sistemlerin tasarımı ve üretiminin kullanılmasına ilişkin güvenlik ve yaşam beklentisini ilgili bütün tarafların anlamasını sağlayacak yayınlanmış standartları, test kodlarını ve kalite kontrol işlemlerini her durumda temin eder ve gerçekleştirir.
 - f) Tasarım için onay vermeden önce, sorumlu olduğu sistem ya da üretimin tasarım güvenilirliğini inceler ve güvenlik eleştirisi/değerlendirmesi yapar.

- g) Halkın güvenliği veya sağığı ile çevre güvenliğini tehlikeye düşüreceğini düşündüğü durum ve koşulları gözler ve ilgilileri bilgilendirir.
- h) İşyerlerinde iş ve işçi sağığı ile iş güvenliğinin, çalışanların sosyal ve ekonomik haklarının geliştirilmesine katkı sağlar.

Gemi Mühendislerinin Meslektaşlarına Karşı Yükümlölükleri

Madde 5- (1) Gemi Mühendisi, meslektaşlarıyla ilişkilerinde aşğıdaki esaslara uygun davranır:

- a) Meslektaşlarına doğrudan ya da dolaylı olarak ve bilerek zarar verecek davranışlardan kaçınır.
- b) Bir işi alabilmek için başka meslektaşlarını mesleki bakımdan kötüleyici, küçümseyici tarzda hareket edemez.
- c) Eser sahibi gemi mühendisinin izni olmadan projesini kullanamaz, değişiklik ya da ilaveler yapamaz.
- ç) Gemi mühendisi, sahip olduğı kendi eserleri üzerindeki telif haklarını kötüye kullanamaz.
- d) Başka bir meslektaşı tarafından tasarlanmış bir gemi ya da su aracının, herhangi bir mesleki hizmet sorumluluğunu üstlenmeden önce, o meslektaşının iznini almak zorundadır. Proje müellifi belli değilse ya da bulunamıyorsa bu durumu çalışmaya başlamadan önce Gemi Mühendisleri Odası'na bildirmelidir.
- e) Meslektaşlarının eserlerini ve çalışmalarını, tahkir edici olmadan, gemi mühendisliğı bilimi ve sanatının verileri çerçevesinde dürüst, nesnel ve yapıcı olarak eleştirebilir. Kendi çalışmalarına yönelik bu tarz eleştirileri de hoşgörüyle karşılar.
- f) Belli bir mesleki hizmetin başka gemi mühendisi tarafından üstlenilmiş olduğunu veya bu konuda çalışma yapıldığını bilen ya da basit ve makul bir araştırma sonucu bunu öğrenebilecek durumda olan gemi mühendisi, iş sahibinin kendisine aynı işi önermesi durumunda, bu teklifi ilgili meslektaşına ve Gemi Mühendisleri Odası'na bildirmek zorundadır.
- g) Başkasına ait gemi mühendisliğı ve/veya tasarım, eser ve ürünlerini kendine mâl edemez; kendi uzmanlık alanı dışındaki ve/veya kendisi tarafından ve/veya kendisinin doğrudan kontrolü altında hazırlanmamış herhangi bir çizim, plan, proje ya da belgeyi imzalayamaz.
- ğ) Mesleki başarısını kendi çalışmaları üzerine kurar; meslektaşlarını küçümseyerek ya da kötüleyerek kendini ön plana çıkaramaz. Meslektaşlarının eser ve hizmetlerine karşı tutumunda, mesleki saygıyı temel alır.
- h) Hangi koşul altında olursa olsun, diğeri bir meslektaşı hakkında küçük düşürücü davranışlarda ve hakarete varan açıklamalarda bulunamaz. Bu açıklamaları basın yayın organları ya da başka araçlar ile topluma yayamaz.
- ı) Meslektaşlarının mesleki ve özlük haklarını korur, kendisinin ya da başka bir gemi mühendisinin mesleki ve özlük haklarının ihlaline izin vermez. Böyle bir gelişmeye engel olunamamışsa, durumu derhal Gemi Mühendisleri Odası'na bildirir.

- i) Doğrudan diğer mimarlık ve mühendislik disiplinlerinin uzmanlık alanına giren konularda bağımsız olarak iş ve sorumluluk almamaya özen gösterir; bu tür konularda danışmanlık hizmeti vermez. Kendi alanı dışında eğitim ve deneyim gerektiren bir etkinlikte yer almayı, söz konusu projenin ancak kendi uzmanlığı sınırına kadar olan bölümünde hizmet vermek koşuluyla kabul eder; diğer meslek disiplinlerinin mensupları ile işbirliği, danışma ve dayanışma içinde çalışır.

Gemi Mühendislerinin İş Sahiplerine Karşı Yükümlülükleri

Madde 6- (1) Gemi Mühendisi, iş sahipleriyle ilişkilerinde aşağıdaki esaslara uygun davranır:

- a) Üstlendiği iş veya hizmetin kapsamını, sorumluluklarını, ücretini, ödeme aşamaları ve iş ilişkilerinin sona erdirilmesi hakkında koşullarını, iş sahibiyle yapacağı yazılı bir sözleşmeyle belirler. Gemi mühendisi yapmış olduğu sözleşmenin koşullarına uymak, hizmetin kaliteli yürütülmesinde azami gayret ve iyi niyeti sarf etmekle yükümlüdür.
- b) İş sahibine verdiği mühendislik hizmetlerine ilişkin veya bununla bağlantılı sırları, iş sahibinin iznini almadan ya da yasal gereklilik dışında açıklayamaz; kişisel çıkarları için kullanamaz.
- c) İş sahibine yanıltıcı bilgiler vererek veya işi olduğundan farklı göstererek onun bilgi eksikliğini kötüye kullanamaz. Kamu yararına aykırı olarak özel haklar ve ayrıcalıklar sağlama vaadinde bulunamaz ya da bu yolları bir iş alma aracı olarak kullanamaz.
- ç) Üstlendiği iş veya hizmetleri, eksiksiz ve meslek kuralları ve etiğine uygun hazırlar; gereksiz gecikmelere yol açmadan sözleşmede belirtilmiş olan süre içinde tamamlar. Verdiği hizmetle ilgili yazılı ve çizili belge ve dokümanı, kesin, açık ve gerekli her türlü ayrıntıyı içerecek şekilde ve ulusal ve uluslararası mevzuata uygun olarak düzenlemekle yükümlüdür.
- d) İş sahibinin isteklerine saygı gösterir, üstlendiği iş ve hizmetlerin ilerleyişi hakkında ve -özellikle kalite ve maliyet konusunda belirli sınırlamalar konulmuş olması halinde- hizmetin kalite ve maliyetini etkileyebilecek gelişmelerle ilgili olarak iş sahibini sürekli ve düzenli olarak bilgilendirir. İş sahibinin onayı olmadan, projesinde herhangi bir değişiklik, ekleme ya da çıkartma yapamaz.
- e) İş almak için iş sahibine kural dışı herhangi bir özendirici teklifte bulunamaz. İş sahibinden veya iş sahibinin bilgisi dahilinde ya da bilgisi dışında kayıt dışı gelir getirecek herhangi bir özendirici teklif ya da ödemeyi kabul edemez.

Gemi Mühendislerinin Gemi Mühendisliği Mesleğine Karşı Yükümlülükleri

Madde 7- (1) Gemi Mühendisi, mesleğine karşı kişisel yükümlülüklerinde aşağıdaki esaslara uygun davranır.

- a) Mesleğin itibarını zedeleyecek her türlü tutum ve davranıştan kaçınmak zorundadır.
- b) Mesleki faaliyetlerini bağımsızlık, tarafsızlık, gizlilik, dürüstlük, doğruluk ve adalet ilkeleri çerçevesinde yürütür. Mesleki

sorumluluğu ile uyuşmayacak ve dürüstlüğünden kuşku duyulabilecek davranışlardan sakınır.

- c) Proje ve uygulamaları konusunda gerçeğe aykırı olarak, kendisinin kaliteli, ucuz ve çabuk hizmet verdiğini ya da buna benzer gerçeğe aykırı başka bir hususu ileri sürerek ilan veremez; bu doğrultuda reklam yapamaz.
- ç) Gemi mühendisliği mesleğinden yasaklanan kişilerle mesleki ortaklık kuramaz; gemi mühendisliği mesleğini onlarla birlikte icra edemez.
- d) Yanında çalışan meslektaşlarının ve diğer elemanların eğitimi için çaba harcar; mesleki ve kişisel gelişimlerine katkı sağlar, destek olur.
- e) Kendisine yasa(lar) ile verilmiş olan unvanlar dışında başka bir unvan kullanamaz.
- f) Kamu ya da özel kişi ya da kurumlar tarafından, yarışma, ihale, teklif alma ve değerlendirme ya da benzeri yöntemlerle daha önce sonuca bağlanmış ve dolayısıyla en uygun proje müellifi belli olmuş bir iş için iş sahibi tarafından daha sonra kendisine yapılan iş teklifini Gemi Mühendisleri Odası'na bildirmek zorundadır.

Gemi Mühendislerinin Gemi Mühendisleri Odası'na Karşı Yükümlülükleri

Madde 8- (1) Gemi Mühendisi, Gemi Mühendisleri Odası'na karşı yükümlülüklerinde aşağıdaki esaslara uygun davranır.

- a) Gemi mühendisi, mesleğini uygularken toplum içinde meslek topluluğunun bir temsilcisi durumundadır ve meslek alanıyla ilgili yürürlükte bulunan bütün yasa, tüzük ve yönetmeliklere, ulusal ve uluslararası mevzuata ve mesleğin uygulanması konusundaki Oda yönetmelik ve kuralları ile yetkili Oda organlarının kararlarına uymak zorundadır.
- b) Yarışma sonucunda elde edilecek iş veya hizmetin kalite değerlendirmesinin veya seçilecek gemi mühendisinin mesleki nitelik değerlendirmesinin ön planda olmadığı anlaşılan ya da Oda mevzuatı ve politikalarına aykırı olduğu tespit edilen ve bu nedenle Oda tarafından katılınmamasına karar verilmiş olan bir tasarım yarışmasına danışman, asil ya da yedek jüri üyesi ve yarışmacı olarak katılamaz; teklif ya da öneride bulunamaz.
- c) Sorumluluğunu üstlendiği mesleki görevi yürütürken, iş sahibi kişi, kurum veya kuruluş tarafından kamu yararına aykırı doğrultuda yönlendirilmek istenmesi veya toplumun, sektörün ve mesleğin geleceğini ilgilendiren bir çalışmanın ihmal edilmesinin, görmezden gelinmesinin ya da gizlenmesinin istenmesi halinde, karşılaştığı istek, talep ve zorlamaları Gemi Mühendisleri Odası'na bildirir.
- ç) Gemi Mühendisleri Odası'nın herhangi bir kurul ya da organında seçimle göreve gelen ya da görevlendirilen gemi mühendisleri, bu görevi yürüttükleri sürece bu görevleri ile ilgili yasa ve yönetmelikler ile Genel Kurul ve Yönetim Kurulu kararlarına uyma konusunda özen göstermek, bu görevler ile ilgili harcamalarını kabul edilmiş bütçelere uygun şekilde ve belgeli olarak gerçekleştirmek, her konuda tüm üyelere eşit davranmak, diğer Oda organlarına aday olan üyelere eşit mesafede durmak, alt birimlerdeki Oda organları seçimlerinde tarafsız davranmak ve sonuçları etkileyecek girişimlerde bulunmamak, üst birim veya kurullara gönderilmesi gereken tüm

bilgi, belge ve evrakın zamanında, tam ve eksiksiz olarak iletilmesini sağlamak zorundadır.

- d) Gemi Mühendisleri Odası'nın herhangi bir organında seçimle göreve gelen bir gemi mühendisi, bu görevi yürüttüğü sırada Genel ya da Yerel Yönetim seçimlerinden herhangi birinde aday olduğu takdirde, Gemi Mühendisleri Odası'ndaki görevinden çekilmiş sayılır. Adaylık sürecinde de seçildikten sonra da Gemi Mühendisleri Odası'ndaki görevini kişisel kariyeri ile ilgili bilgilendirme amacını aşacak biçimde propaganda aracı olarak kullanamaz.
- e) Kamuda ya da özel kesimde olsun, üst düzey görev ve sorumluluk üstlenmiş olan gemi mühendisleri, toplum, sektör ve meslek açısından önem taşıyan proje, çalışma vb. faaliyetler ile mevzuat hazırlığı ve değişimi gibi hususlara ilişkin çalışmalarda, Oda görüşünün alınmasını ve göz önünde tutulmasını sağlamak ve Oda tarafından düzenlenen her türlü eğitim, seminer, toplantı vb. bilimsel ve teknik etkinliklere astı durumundaki meslektaşlarının katılmalarını özendirmek ve bunun için çaba harcamakla yükümlüdürler. Bu hususlarda Oda merkez, şube ve temsilcilikleri ile irtibat bürolarıyla eşgüdüm içinde hareket ederler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Genel Hükümler

Yönetmelik Hükümlerine Uyulmaması Hali

- Madde 9-** (1) Bu Yönetmelikle belirlenen kurallara uymayan gemi mühendisleri hakkında, TMMOB Disiplin Yönetmeliği uyarınca disiplin işlemlerinin başlatılması konusunda, Gemi Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu görevli ve yetkilidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Son Hükümler

Yürürlükten Kaldırılan Yönetmelik

- Madde 10-** (1) 37. Genel Kurul tarafından 4 Mart 2000 tarihinde kabul edilen “Gemi Mühendisliği Etik Kuralları Yönetmeliği” yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürütme

- Madde 11-** (1) Bu Yönetmelik Gemi Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu tarafından yürütülür.

Yürürlük

- Madde 12-** (1) Bu Yönetmelik Olağanüstü Genel Kurul tarafından kabul edildiği tarihinde yürürlüğe girer.

KAYNAKÇA

- 1) TMMOB I. Mühendislik Mimarlık Kurultayı, Mesleki Davranış (Etik) Kuralları, İlk Taslak ve İlk Taslak hakkında görüşler, 1999, TMMOB
- 2) Mühendislik Mimarlık Eğitimi Sempozyumu, Ekim-1999, İstanbul, TMMOB Makina Mühendisleri Odası Yayını,
- 3) Maden Mühendisliği Eğitimi Sempozyumu 2001, Ocak-2002, İstanbul, TMMOB Maden Mühendisleri Odası
- 4) TMMOB II. Mühendislik Mimarlık Kurultayı Kararları, 04-06 Nisan 2003, Ankara, TMMOB
- 5) Etik Eğitimi, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Etik Komisyonu, Elektrik Elektronik Bilgisayar Mühendislikleri Eğitimi I. Ulusal Sempozyumu, 30 Nisan – 2 Mayıs 2003, Ankara, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası
- 6) Meslek, Meslek Adabı ve Meslek Odası, İnş. Müh. Gülsen IŞIK, Temmuz-2000, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Adana Şubesi Bülteni, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Adana Şubesi
- 7) İşsizlik Ortamında Etik: Avrupa’da Jeoloji Mesleği, Prof. Manuel REGUEIRO, Çev.: Filiz Demirci GÜRİSOY, 2001, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Bülteni Sayı: 2001/1-2, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası
- 8) Mühendislik ve Etik, Kaya GÜVENÇ, TMMOB Başkanı, Aralık-2002, TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Dergisi Sayı: 13, TMMOB Gıda Mühendisleri Odası
- 9) Etik, Ahlak ve Mesleki Davranış İlkeleri, Aralık-2003, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası
- 10) Mühendislik Etiği İlkeleri, 5 Ekim 1977, Mesleki Gelişme İçin Mühendisler Birliği
- 11) Mühendislikte Felsefe Mantık Bilim ve Etik, Zekai ŞEN, İTÜ İnşaat Fakültesi, 2011, SUVAKFI
- 12) Mühendis ve Mühendisliğin Konumu, Durmuş GÜNAY, Halil ÖZER, IV. Ulusal Makina Mühendisliği ve Eğitimi Sempozyumu, 01-03 Kasım 2001, İstanbul, TMMOB Makina Mühendisleri Odası
- 13) Mühendislikte Etik, Ayşen MÜEZZİNOĞLU, Türkiye Mühendislik Haberleri Sayı: 423, 2003/1, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası
- 14) Mühendise Etik, Ahmet İnam, Cumhuriyet Gazetesi Bilim-Teknik Eki Sayı: 831, 22 Şubat 2003
- 15) Felsefe Açısından Etik, Betül ÇOTUKSÖZEN, Türkiye Mühendislik Haberleri Sayı: 423, 2003/1, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası
- 16) Mühendislik Etiği; Bilinç ve Bulunç Penceresinden Moral Canlandırma, Muzaffer Erdal KILIÇ, Gemi ve Deniz Teknolojisi Dergisi Sayı: 177, Temmuz-2008, TMMOB Gemi Mühendisleri Odası
- 17) Etik ve Etikler, İoanna KUÇURADI, Türkiye Mühendislik Haberleri Sayı: 423, 2003/1, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası
- 18) Türk İş Etiğinin Temelleri: Ahi Kültürü, Bülent BALKAN
- 19) Mühendislik Felsefesi ve Etik, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Etik Komisyonu, X. Türkiye Harita Bilimsel Teknik Kurultayı, 28 Mart – 1 Nisan 2005, Ankara, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası
- 20) Uzman Hayatın Neresinde, Ahmet İNAM, Türkiye Mühendislik Haberleri Sayı: 423, 2003/1, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası
- 21) Hukukun Temel Kavramları, Doç. Dr. Ertuğrul Uzun, Yard. Doç. Dr. Haluk Atalay, Yard. Doç. Dr. Tolga Akkaya, Doç. Dr. Korkut Özkorkut, Doç. Dr. Levent Akın, Doç. Dr. Levent Gönenc, Mayıs-2013, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi
- 22) Mühendislik ve Araştırma Etiği Eğitimi, Doç. Dr. Seyhan Uygur ONBAŞIOĞLU, IV. Ulusal Makina Mühendisliği ve Eğitimi Sempozyumu, 01-03 Kasım 2001, İstanbul, TMMOB Makina Mühendisleri Odası
- 23) Meslek Etiği ve Harita Sektörü, Doç. Dr. Uğur KÖKTÜRK, VIII. Türkiye Harita Bilimsel Teknik Kurultayı, 19-23 Mart 2001, Ankara, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası
- 24) Az gelişmişliğin Kıskaçındaki Türkiye ve Mühendislik, Dursun YILDIZ, Mahmut KİPER, IV. Ulusal Makina Mühendisliği ve Eğitimi Sempozyumu, 01-03 Kasım 2001, İstanbul, TMMOB Makina Mühendisleri Odası
- 25) Mühendisler ve İdeoloji, Nilüfer GÖLE, İstanbul, 1998, Metis Yayınları
- 26) Etik Kodlar ve Mafya Etik Kodu, Bülent BALKAN
- 27) Hukuka Giriş, Prof. Dr. Turgut Akıntürk, 2009, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi

TÜRK MÜHENDİS ve MİMAR ODALARI BİRLİĞİ
GEMİ MÜHENDİSLERİ ODASI
**GEMİ MÜHENDİSLİĞİ
DAVRANIŞ KURALLARI ÜZERİNE**

